

# RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1946.

Första kammaren.

Nr 17.

## Fredagen den 3 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 4 eftermiddagen.

Upplästes följande till kammaren inkomna skrivelser:

Vi GUSTAF, med Guds nåde, Sveriges, Götes och Vendes Konung, tillbjuda Eder, ledamöter av riksdagens första kammare, Vår ynnest och nådiga benägenhet med Gud Allsmäktig!

Med djup tacksamhet för Försynens nåd meddela Vi Eder härigenom den glädjande underrättelsen, att Hennes Kungl. Höghet Hertiginnan av Västerbotten denna dag klockan 10.20 lyckligen blivit förlöst med en prins, som kommer att i det heliga dopet erhålla namnen Carl Gustaf Folke Hubertus och bära titel Hertig av Jämtland samt kallas Carl Gustaf.

Förvissade, att I med Oss och Vårt Kungl. Hus delen glädjen över denna lyckliga tilldragelse, förbliva Vi Eder med all Kungl. nåd och ynnest städse välbevågne. Stockholms slott den 30 april 1946.

GUSTAF.

/ Herman Zetterberg.

Uppläsningen av denna skrivelse åhördes av kammarens ledamöter stående.

Herr **förste vice talmannen** erhöll på begäran ordet och yttrade: Herr talman! Jag tillåter mig hemställa, att kammaren i anledning av detta meddelande behagade uppdraga åt kammarens talman att till Hans Maj:ts Konungen, Deras Kungliga Högheter Kronprinsen och Kronprinsessan samt de höga föräldrarna framföra kammarens vördnadsfulla lyckönskningar med anledning av den för konungahuset och fäderneslandet så glädjande tilldragelsen.

Härtill lämnade kammaren sitt enhälliga bifall.

Herr statsrådet *Nilsson* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition nr 249, angående försäljning av viss under vattenfallsstyrelsens förvaltning stående tomtmark i Trollhättan.

Herr talmannen uppstod nu och avlägsnade sig, varvid ledningen av kammarens förhandlingar övertogs av herr förste vice talmannen.

Justerades protokollen för den 25 och den 30 nästlidne april.

Upplästes en till kammaren inkommen ansökning, som jämte därvid fogat läkarintyg var så lydande:

*Första kammarens protokoll 1946. Nr 17.*

Till riksdagens första kammare.

Med åberopande av bilagda läkarintyg får jag härmed anhålla om ledighet från riksdagsarbetet fr. o. m. den 29 april t. o. m. den 14 maj 1946.

Uddevalla den 30 april 1946.

*Karl H. Andersson,*  
led. av riksdagens första kammare.

Härmed intygas, att riksdagsmannen *Karl H. Andersson* från Brastad, på grund av sjukdom är oförmögen att deltaga i riksdagsarbetet från den 29 april ca 2 veckor.

Centrallasarettet, Uddevalla den 30 april 1946.

*Louis Andersson,*  
överläkare.

Den begärda ledigheten beviljades.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1946/47 under sjätte huvudtiteln, avseende anslagen inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 190, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1946/47 till understöd åt inhemska skönlitterära författare av utmärkt förtjänst;

nr 191, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsbidrag till kostnaderna för tillhandahållande av fri undervisningsmateriel åt folkskolebarn m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 192, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1946/47 å kapitalbudgeten, i vad avser justitiedepartementets verksamhetsområde;

nr 193, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1946/47 å kapitalbudgeten, i vad avser socialdepartementets verksamhetsområde;

nr 194, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1946/47 å kapitalbudgeten, i vad avser finansdepartementets verksamhetsområde;

nr 195, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1945/46, i vad propositionen avser justitiedepartementets verksamhetsområde;

nr 196, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1945/46, i vad propositionen avser socialdepartementets verksamhetsområde;

nr 197, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1945/46, i vad propositionen avser finansdepartementets verksamhetsområde;

nr 198, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1946/47 till arbetsrådet och yrkesinspektionen;

nr 199, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1946/47 till barnavdelningar vid lasarett m. m.;

nr 200, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1946/47 till förlossningsvården; samt

nr 201, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rörlig kredit för försvarets fabriksstyrelse.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:  
nr 239, angående förändring i avseende å löneställning och antal beträffande vissa ordinarie befattningar vid kommunikationsverken m. m.;  
nr 240, angående vissa löneställnings- och ersättningsspörsmål vid Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut, m. m.;  
nr 241, angående anslag till utbildning av tandläkare m. m.; samt  
nr 242, angående anslag för budgetåret 1946/47 till folkskoleseminarierna m. m.

---

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts proposition nr 243, angående reglering av sockernäringsen i riket m. m., hänvisades propositionen, såvitt angick anslag till kostnader i samband med sockerregleringen, till jordbruksutskottet och i övrigt till bevillningsutskottet.

---

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 244, angående omorganisation av de tekniska högskolorna m. m.

---

Föredrogos och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 245, angående anslag till uppförande av kontorsbyggnader för domänverket; och

nr 246, angående anslag till Skogsvård m. m.: Ersättning åt skogsvårdsstyrelser för visst biträde vid virkesavverkning m. m.

---

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet nedannämnda motioner:

nr 314, av herr *Nilsson, Bror*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utbyggnad av reumatikervården; och

nr 315, av fru *Svenson m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder för beredande av vila och rekreation åt mödrar och barn.

---

Föredrogos och hänvisades till behandling av lagutskott nedannämnda motioner:

nr 316, av herr *Ericsson, Carl Eric*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 29 juni 1945 (nr 420) om semester, m. m.; och

nr 317, av herr *Hage*, i samma ämne.

---

Föredrogos och hänvisades till särskilda utskottet nedannämnda motioner:

nr 318, av herr *Bärg, Johan*, m. fl.,

nr 319, av fru *Svenson m. fl.*,

nr 320, av herr *Petersson m. fl.*,

nr 321, av herrar *Petersson* och *Annér*,

nr 322, av herrar *Mattsson* och *Andersson, Karl*,

nr 323, av herr *Näsgård m. fl.*,

nr 324, av herr *von Heland*, samt

nr 325, av herr *Hage*,

alla i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om folkpen-  
sionering, m. m.

---

Föredrogos och bordlades ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 14, statsutskottets utlåtanden nr 96—107, första lagutskottets utlåtanden nr 28—31 och andra lagutskottets utlåtande nr 26.

---

Föredrogs och bordlades Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade proposition nr 249.

---

Avgåvos och bordlades nedannämnda motioner:

nr 326, av herr *Näsgård* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag rörande ny indelning av riket i borgerliga kommuner m. m.;

nr 327, av herrar *Ekströmer* och *Arrhén*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag rörande ny indelning av riket i borgerliga kommuner m. m.;

nr 328, av herr *Schlyter* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag till fångvården m. m.;

nr 329, av herr *Wagnsson* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag till fångvården m. m.;

nr 330, av herrar *Arrhén* och *Löthner*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder för beredande av vila och rekreation åt mödrar och barn;

nr 331, av herr *Bondeson* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående prisutjämningsavgifter m. m.;

nr 332, av herr *Sjödahl* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1946/47;

nr 333, av herr *Domö* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med anhållan om riksdagens yttrande angående avvecklingen av den allmänna omsättningsskatten; samt

nr 334, av herr *Andersson, Elon*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med anhållan om riksdagens yttrande angående avvecklingen av den allmänna omsättningsskatten.

---

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.14 eftermiddagen.

In fidem  
*G. H. Berggren.*

---

## Lördagen den 4 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 11 förmiddagen.

---

Herr statsrådet *Möller* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition nr 248, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 5 § mom. lagen den 18 juni 1937 (nr 382) om barnbidrag m. m.

---

Upplästes en till kammaren inkommen ansökning, som jämte därvid fogat läkarintyg var så lydande:

Till riksdagens första kammare.

Under hänvisning till bifogade läkarintyg får jag härmed vördsamt anhålla om befrielse från riksdagsarbetet under tiden 4—31 maj 1946.

Harg den 3 maj 1946.

*Carl Beck-Friis.*

Att baron *Carl Beck-Friis* på grund av Asthenia + Vertigo är oförmögen till riksdagsarbete fr. o. m. den 4 maj 1946 t. o. m. den 31 maj 1946, intygas. Stockholm den 3 maj 1946.

*Lennart Holmgren,*  
leg. läk.

Den begärda ledigheten beviljades.

---

Anmäldes och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 189, till Konungen angående användande av riksbankens vinst för år 1945.

---

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 249, angående försäljning av viss under vattenfallsstyrelsens förvaltning stående tomtmark i Trollhättan.

---

Föredrogs och hänvisades till konstitutionsutskottet nedannämnda motioner:

nr 326, av herr *Näsgård* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag rörande ny indelning av riket i borgerliga kommuner m. m.; och

nr 327, av herrar *Ekströmer* och *Arrhén*, i samma ämne.

---

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet nedannämnda motioner:

nr 328, av herr *Schlyter* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag till fångvården m. m.;

nr 329, av herr *Wagnsson* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag till fångvården m. m.; samt

nr 330, av herrar *Arrhén* och *Löthner*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder för beredande av vila och rekreation åt mödrar och barn.

---

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet den av herr *Bondeson* m. fl. väckta motionen, nr 331, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående prisutjämningsavgifter, m. m.

---

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet den av herr *Sjödahl* m. fl. väckta motionen, nr 332, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1946/47.

---

Föredrogs och hänvisades till särskilda utskottet nedannämnda motioner:  
nr 333, av herr *Domö* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med anhållan om riksdagens yttrande angående avvecklingen av den allmänna omsättningsskatten; och  
nr 334, av herr *Andersson, Elon*, i samma ämne.

---

Vid förnyad föredragning av konstitutionsutskottets utlåtande nr 14, i anledning av väckta motioner angående utredning av frågan om omläggning av riksdagens budgetarbete, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

---

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 96, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående anslag för budgetåret 1946/47 till vissa byggnadsarbeten m. m.

#### *Punkterna 1—4.*

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Ang. vissa byggnadsarbeten m. m. för marinen.*

#### *Punkten 5.*

I innevarande års statsverksproposition hade Kungl. Maj:t under kapitalbudgeten (bilaga 3 punkt 8 av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 4 januari 1946) föreslagit riksdagen att dels till Vissa byggnadsarbeten m. m. för budgetåret 1946/47 anvisa ett investeringsanslag av 950 000 kronor, dels ock medgiva, att i nämnda statsrådsprotokoll angivna byggnadsföretag finge komma till utförande med anlåtande av berörda anslag, i den mån kostnaderna icke kunde bestridas från av riksdagen tidigare anvisade anslag till inom försvarsbeslutets kostnadsram ingående byggnadsarbeten m. m.

Sedermera hade Kungl. Maj:t i proposition nr 121 (punkt 5 av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 1 mars 1946) föreslagit riksdagen medgiva, att i sistnämnda statsrådsprotokoll angivna byggnadsföretag finge komma till utförande samt att kostnaderna härför finge bestridas med anlåtande av förenämnda i årets statsverksproposition under försvarets fastighetsfond, marinens delfond, för budgetåret 1946/47 äskade investeringsanslag till Vissa byggnadsarbeten m. m.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft riksdagens år 1945 församlade revisorers berättelse, såvitt avsåg § 8 i berättelsen angående förläggningen av Stockholms örlogsbas.

*Ang. vissa byggnadsarbeten m. m. för marinen. (Forts.)*

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på återopade grunder hemställt, att riksdagen måtte

a) till Vissa byggnadsarbeten m. m. för budgetåret 1946/47 anvisa ett investeringsanslag av 950 000 kronor;

b) medgiva, att i statsverkspropositionen (kapitalbudgeten bil. 3) och i propositionen nr 121 angivna byggnadsföretag finge komma till utförande med anlåtande av berörda anslag, i den mån kostnaderna icke kunde bestridas från av riksdagen tidigare anvisade anslag till inom försvarsbeslutets kostnadsram ingående byggnadsarbeten m. m.

I motiveringen hade utskottet anfört bland annat följande:

»Under förevarande punkt har föredragande statsrådet anmält vissa marinen berörande byggnadsarbeten för tiden intill utgången av budgetåret 1946/47, vilka avses komma till utförande inom ramen för 1942 års försvarsbeslut. Till bedömande föreligger däribland ett flertal förslag till ombyggnads- och förbättringsarbeten å Skeppsholmen. Utskottet har till följd härav funnit lämpligt att i detta sammanhang behandla riksdagens år 1945 församlade revisorers under § 8 i revisionsberättelsen framställda erinringar rörande förläggningen av Stockholms örlogsbas. Revisorerna hava därvid, bland annat, uttalat vissa farhågor för att utförandet av ny- och ombyggnadsarbeten vid Stockholms örlogsbas skulle vara ägnat att föregripa eventuellt framtida beslut om örlogsbasens förflyttning. Med anledning härav vill utskottet vad beträffar de nu till utförande föreslagna arbetena vid örlogsbasen framhålla, att utskottet vid sin ingående prövning av ett vart av ifrågavarande medelsbehov funnit, att de föreslagna åtgärderna få anses vara av förhållandena påkallade. Vid besök å Skeppsholmen har utskottet ytterligare kunnat övertyga sig härom. Utskottet kan med hänsyn till arbetenas art och omfattning ej denna gång finna några som helst betänkligheter ur de av revisorerna angivna synpunkterna böra möta mot att dessa arbeten nu komma till utförande. Utskottet förutsätter emellertid, att Kungl. Maj:t i fråga om Skeppsholmens framtida bebyggelse noga beaktar de synpunkter, som framförts av statsrevisorerna.

Vad revisorerna i övrigt under nu omhandlade paragraf anfört synes icke påkalla något särskilt yttrande från utskottets sida.

I fråga om övriga under marinens anslag till vissa byggnadsarbeten m. m. anmälda byggnadsbehov har utskottet funnit sig böra giva sin anslutning till vad statsrådet därvid föreslagit. De av statsrådet verkställda kostnadsberäkningarna torde böra godtagas. I enlighet härmed böra kostnaderna för de av statsrådet föreslagna byggnadsarbetena beräknas — med utgångspunkt i prisläget den 1 juli 1941 — till sammanlagt 5 083 400 kronor.»

Reservation hade anmälts av herrar *Heiding* och *Mannerskantz*, vilka likväl ej antytt sin åsikt.

**Herr Heiding:** Herr talman! Vid denna punkt har jag antecknat en blank reservation. Jag har för min del inte något emot de föreslagna ombyggnads- och förbättringsarbetena på Skeppsholmen; dessa äro efter vad jag erfarit nödvändiga. En förflyttning av örlogsbasen tar ju en viss tid, ja, flera år i anspråk, och att låta byggnaderna förfalla vill jag för min del inte vara med om, i synnerhet som en hel del av dessa byggnader ha ett historiskt värde och böra bevaras för framtiden. Vad jag däremot ej kan vara tillfredsställd med, det är utskottets knapphändiga uttalande på s. 60—61: »Utskottet förutsätter emellertid, att Kungl. Maj:t i fråga om Skeppsholmens framtida bebyggelse noga beaktar de synpunkter, som framförts av statsrevisorerna.» Detta är det enda, utskottet säger om den saken. Statsrevisorerna ha behandlat den på tio sidor i sitt utlåtande, och som svar blir det två rader ifrån statsutskottet.

*Ang. vissa byggnadsarbeten m. m. för marinen. (Forts.)*

Då statsrevisorernas berättelse behandlades på fjärde avdelningen och det framfördes förslag om att denna punkt skulle överlätas till första avdelningen, motsatte jag mig en utbrytning av detta ärende, enär jag kunde förutse det resultat som skulle uppkomma. Det ser nämligen ut som om första avdelningen tagit alldeles för lätt på denna sak, och utskottet har i det fallet följt första avdelningen. Det måste vara olämpligt att ha örlogsbasen förlagd till Skeppsholmen för all framtid. Efter vad jag kan förstå och efter vad jag har hört är också överbefälhavaren av den åsikten, att det vore bättre med en förflyttning, och en del andra högre militärer äro av samma åsikt. Enligt mitt sätt att se borde det vara förenat med en viss fara, både för flottstationen och staden, att ha örlogsbasen förlagd dit, och jag kan därför inte finna den anordningen lämplig i fortsättningen.

Skeppsholmsområdet behövs ju också för andra ändamål. 1945 års markkommission har i skrivelse den 13 december 1945 varit inne på samma linje som statsrevisorerna och uttalat sig för att man borde vänta med att göra några stora anordningar på Skeppsholmen, så att man icke därigenom skulle slå fast för framtiden, att örlogsstationen skall kvarligga där. Den utgick ifrån att örlogsstationen skulle förflyttas, så att marken kunde frigöras för användning till andra allmänna ändamål. Allmänna byggnader i utkanterna av staden måste väl vara olämpliga. Som det nu är, få de nytillkommande allmänna byggnaderna förläggas långt ut, antingen till Ladugårdsgärde eller till Mariebergs—Konradsbergsområdet. Det finns ju egentligen inga lämpliga byggnadsplatser i centrum av Stockholm, och nog skulle det vara möjligt att förlägga en del allmänna byggnader till Skeppsholmen. En del av de byggnader som finnas där kunna användas för framtida allmänna ändamål, men man kan också uppföra lämpliga nybyggnader där. Det kan inte vara bra att i fortsättningen förlägga nya allmänna byggnader i utkanterna av en storstad som Stockholm, och jag vet inte heller om det kan vara så lämpligt att riva en del byggnader här i gamla staden. Jag tror nog att riksdagen får en viss erfarenhet av detta, när vi inom den närmaste framtiden kanske bli tvungna att bevilja tilläggsanslag för uppförande av det nya kanslihusannexet. Jag uttalade farhågor i den riktningen redan när det fattades beslut om denna byggnad, och jag undrar om man inte har att motse en begäran om högre anslag.

1945 års försvarskommitté borde ha fått taga hand om denna fråga eller möjligen någon annan utredning, men nog anser jag, att när det finns en försvarsutredning, borde den taga hand även om frågan om örlogsstationen. Jag undrar om vederbörande inte tro på försvarsutredningen, eftersom det nu planeras så pass stora byggen på andra håll. Jag får säga, att när det pågår en utredning, är det litet förvånande att det sätts i gång med olika byggnader och att man reparerar och planerar och gör anordningar än på det ena sättet, än på det andra. Såsom jag förut framhållit, har jag inte det minsta emot de reparationer vid örlogsstationen som nu yrkas, men jag är av den åsikten, att när man har en försvarsutredning, skall den också taga hand om allt som gäller försvaret. Förr hade vi här i landet en krigsminister och en sjöminister — cheferna för lantförsvars- och sjöförsvarsdepartementen — men nu ha vi en försvarsminister och en byggnadsminister för det militära. Jag vet inte om det kan vara bra i längden att ha det ordnat på detta sätt, ty det kan då inte bli den enhetlighet som erfordras. Jag förstår ju mycket väl, att den föregående försvarsministern har större erfarenhet i fråga om byggnadsarbeten och dylikt och att han är mera kompetent att taga hand om dessa, men jag tycker i alla fall att det inte är bra ordnat som det är, då utförandet icke sker under en och samma ledning.

Jag har här i min hand propositionen nr 91 angående nybyggnad för vissa



*Ang. vissa byggnadsarbeten m. m. för marinen. (Forts.)*

militära institutioner i Stockholm. Dessa byggnader skola förläggas till Svea livgardes nuvarande kasernområde. Det är fråga om nybyggnader för 4 250 000 kronor, och den propositionen är undertecknad av statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet. Sålunda förstå vi, att förutvarande försvarsministern i fortsättningen kommer att handlägga alla frågor som gälla byggnader vid försvaret.

Jag finner det egendomligt, att man, när man har en försvarsutredning, skall gå fram på det sätt som man gör här. Man borde kunna ordna det på annat vis. Vad särskilt örlogsstationen beträffar, hoppas jag att man tar hänsyn till vad statsrevisorerna sagt, trots att det inte är mer än två rader skrivet om det från statsutskottets sida.

Att här framställa något yrkande är naturligtvis fullkomligt lönlöst, men jag vill inte låta denna punkt gå förbi utan att uttala min mening, och vare sig det nu är försvarsministern eller byggnadsministern, som skall ha hand om dessa frågor, hoppas jag att det kommer att bli en utredning i denna fråga och att den utredningen kommer till stånd så pass fort, att man icke läser fast en hel del på Skeppsholmen, så att man icke sedan kan flytta örlogsstationen därifrån.

Herr talman! Jag har för min del för närvarande intet yrkande.

Herr **Lindström**: Herr talman! Med anledning av herr Heidings anförande ber jag att få säga, att det här inte finns några verkligt skiljaktiga meningar i själva huvudspörsmålet. Riksdagens revisorer ha talat om den långa lidandets väg, som flottstationsfrågan i Stockholm passerat utan att man har kommit till något resultat, och understrukit angelägenheten av att man nu äntligen skulle få en utredning. I sina förklaringar till revisionens utlåtande ha också både chefen för marinen och marinförvaltningen i klara ordalag understrukit, att denna utredning är av behovet påkallad, och statsutskottet har i sitt utlåtande mycket kraftigt betonat just detta med anledning av riksdagens revisorers uttalande. Utskottet säger nämligen, som herr Heiding också har påpekat, att det förutsätter, att Kungl. Maj:t i fråga om Skeppsholmens framtida bebyggelse noga beaktar de synpunkter som framförts av statsrevisorerna.

Kan man, herr talman, uttrycka sig tydligare och klarare? Är det inte alldeles uppenbart, att statsutskottet har accepterat de synpunkter, som även äro herr Heidings? Vidare fastslår utskottet, att de byggnadsarbeten på Skeppsholmen, som det nu gäller, äro ofrånkomliga i vilket fall som helst, vilket också herr Heiding har meddelat. Statsutskottets första avdelning har gjort besök på Skeppsholmen och därvid konstaterat, att de byggnads- och omändringsarbeten, som det här är fråga om, helt enkelt måste utföras så fort som möjligt, och även om utredningen kommer till stånd, dröjer det en avsevärd tidrymd, innan man kan komma dithän att örlogsstationen flyttas; till dess måste den användas, och då är det orimligt att detta skall ske under sådana förhållanden som i många avseenden nu råda.

Det tycks vara på det sättet, att herr Heiding icke i första rummet betraktar denna fråga som sammanhörande med försvarets angelägenheter, utan på grund av sitt medlemskap i markkommissionen lägger huvudvikten vid dessa synpunkter på frågan. Jag vill inte förneka, att även de synpunkterna måste beaktas och att de ha ett mycket stort värde, men än så länge måste man, när man resonerar om frågan, gå ut ifrån det faktum, att så länge vi icke ha fått en ny örlogsstation, måste man ur försvarets synpunkt sörja för att förhållandena på Skeppsholmen äro drägliga.

Då således, herr talman, statsutskottet klart och tydligt understrukit vad som är väsentligt här, anser jag mig vara på den trygga sidan, när jag yrkar bifall till vad statsutskottet i denna punkt har hemställt.

*Ang. vissa byggnadsarbeten m. m. för marinen. (Forts.)*

Herr **Mannerskantz**: Herr talman! Då jag också är reservant, skulle jag vilja deklarerera varför detta är fallet. Men jag vill också säga till den föregående talaren, utskottets talesman här, att det är nog gott och väl, att ni skrivit dessa två rader, men man ser ju ofta, att det ändå inte blir så stor effekt av vad utskottet skrivit i ett stort utlåtande som detta. Även om utlåtandet granskas noga inom departementet, så anser man, att när riksdagen inte kostat på sig någon särskild skrivelse, är det inte så allvarligt menat. Herr Heiding och jag ha inom utskottet försökt få till stånd en särskild skrivelse till Kungl. Maj:t för att därigenom understryka, att denna utredning inte får göras när det passar någon gång i en avlägsen framtid utan att det är ganska stor brådska med saken. Detta ville utskottet icke gå med på, och därför ha vi velat anmäla, att vi anse att denna sak är brådska.

Nu äro mina motiv kanske icke helt och hållet desamma som min medreservants. För mig är det väsentliga, att det blir avgjort, om det skall finnas någon flottstation här i Stockholm eller icke. Jag kan mycket väl tänka mig, att resultatet blir, att den skall ligga kvar — i det fallet har jag inte bundit mig, och jag vill inte säga något därom, men det måste bli ett avgörande. Det är väl inget tvivel om att man i marinkretsar har en ständig känsla av otrygghet över sig genom att vi nu ha något, som faktiskt måste betraktas som ett provisorium. En hel del saker, som skulle behöva göras, kunna icke komma till stånd, därför att man icke vet hur länge örlogsstationen skall ligga där. Denna otrygghet anser jag vara en så stor nackdel, att den för mig varit ett av motiven. Sedan vill jag gärna erkänna, att herr Heiding's motiv också kunna vara bärande, fast det inte är säkert, att resultatet av utredningen blir, att stationen kommer att flyttas.

Jag har deltagit i statsrevisorernas arbete, men jag har icke reserverat mig för att få en litet utförligare och mera aktningsfull behandling av statsrevisorernas berättelse, utan därför att jag har den uppfattningen att det är oförsvarligt att låta denna fråga ligga längre i ett så flytande läge. Jag skulle helst ha sett, att det hade blivit en särskild skrivelse i anledning av statsrevisorernas berättelse om denna sak, och den skrivelsen borde då ha innehållit, att antingen försvarsutredningen eller någon särskild utredning skulle få taga saken om hand, så att vi komme ur det läge, där vi nu äro.

Beträffande själva byggnadsanslagen här sägs det ju att de ovillkorligen behövas, men om man visste att flottstationen skulle flyttas, är det ju möjligt, att något av dem icke skulle ha kommit till. Jag tycker inte detta är så hundra procentigt säkert som utskottet säger.

Jag har emellertid, herr talman, intet yrkande nu.

Herr **Lindström**: När herr Mannerskantz säger, att det hade varit önskvärt med en särskild skrivelse, som då skulle ha varit angiven i utskottets förslag till kläm, så förstär jag honom på det sättet, att han här skulle göra en distinktion mellan motivering och kläm, som inte alls är berättigad. Jag erinrar kammarens ledamöter om en diskussion i denna kammare, som berörde just detta. Det var när vi den 13 mars i år överlade om rationaliseringen av riksdagstrycket. Herr Andrén, som ju är alldeles särskilt kompetent att yttra sig i en sådan här fråga, anförde då med anledning av ett uttalande av herr Herlitz följande: »Vad herr Herlitz' anförande beträffar kan jag långa stycken följa både hans resonemang och hans slutsatser. På en punkt måste jag emellertid anmäla en avvikande mening, och det är när han gör en distinktion mellan motiveringen å ena sidan och klämman å den andra och vill göra gällande, att motiveringen icke skall vara bindande, medan klämmarna i stället skola bli så mycket mer utförliga. Jag vill då först och främst erinra om att våra grund-

*Ang. vissa byggnadsarbeten m. m. för marinen. (Forts.)*

lagar icke känna denna distinktion mellan motivering och kläm. Grundlagarna tala uteslutande om utskottens utlåtanden och om riksdagens beslut, och jag tror att vi ha god anledning att fasthålla vid denna terminologi.»

Det tror jag också är alldeles riktigt. Vad statsutskottet har sagt i den av både herr Heiding och mig citerade punkten i motiveringen, kommer att ingå i riksdagens skrivelse till Kungl. Maj:t och få således samma kraft som om man skulle ha gått den av herr Mannerskantz förordade vägen och tagit in någonting särskilt i klämman om en skrivelse.

Herr **Mannerskantz**: Vi få väl se, om det blir något snabbt resultat av detta. Om så icke blir fallet, skall jag be att få återkomma till herr Lindström.

Herr statsrådet **Sköld**: Herr talman! Jag vill bara här uttrycka en högst privat mening i flottstationsfrågan. Jag anser att det är ganska naturligt, att 1945 års försvarsutredning får taga upp den frågan som en del av sin stora uppgift. Skulle det mot förmodan bli så att kommittén icke anser sig böra taga upp frågan, bör utredning verkställas därefter. Det är emellertid enligt mitt sätt att se omöjligt att taga upp frågan om flottstationens förflyttning förrän man får klarhet över hur flottan kommer att se ut enligt den nya ordning, som väl skall komma till stånd, sedan 1945 års försvarskommitté kommit till ett resultat.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande punkt hemställt.

*Punkterna 6—9.*

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:*

nr 97, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1946/47 till småskoleseminarierna;

nr 98, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa byggnadsfrågor m. m. inom eklelesiastikdepartementets verksamhetsområde;

nr 99, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder i anledning av förgiftningsfaran vid gengasdrift;

nr 100, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1946/47 till Medicinalstyrelsen: Avlöningar m. m.;

nr 101, i anledning av väckta motioner angående upphörande av den »erkänslia», som vid försäljning av vissa fastigheter betalas till Lunds domkyrka;

nr 102, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1945/46, i vad propositionen avser utrikesdepartementets verksamhetsområde;

nr 103, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1945/46, i vad propositionen avser försvarsdepartementets verksamhetsområde;

nr 104, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1945/46, i vad propositionen avser handelsdepartementets verksamhetsområde;

nr 105, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1946/47 till landsfogdarna m. fl.;

nr 106, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag till driften av anstalter för bildbara sinnesslöa m. m.; samt

nr 107, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1946/47 till Krigsrätterna: Avlöningar, m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo första lagutskottets utlåtanden:

nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående utsträckt tillämpning av lagen den 4 juni 1943 (nr 274) om förlängd giltighetstid för ränte- och utdelningskuponger, m. m.; samt

nr 29, i anledning av väckt motion om utredning angående sänkning av emeritiåldern för ordinarie präster.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Ang. ändring  
i den s. k.  
abortlagen  
m. m.

Föredrogos ånyo första lagutskottets utlåtande nr 30, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 17 juni 1938 (nr 318) om avbrytande av havandeskap, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 8 mars 1946 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 156, vilken behandlats av första lagutskottet, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

1) lag angående ändring i lagen den 17 juni 1938 (nr 318) om avbrytande av havandeskap; och

2) lag om ändrad lydelse av 14 kap. 26 § strafflagen.

I det av Kungl. Maj:t framlagda förslaget till ändring i lagen om avbrytande av havandeskap hade 1 § första stycket erhållit följande lydelse:

Havandeskap må enligt denna lag avbrytas:

1) när på grund av sjukdom, kroppsfel eller svaghet hos kvinnan barnets tillkomst skulle medföra allvarlig fara för hennes liv eller hälsa;

2) när med hänsyn till kvinnans levnadsförhållanden och omständigheterna i övrigt kan antagas, att hennes kroppsliga eller själsliga krafter skulle allvarligt nedsättas genom barnets tillkomst och vården om barnet;

3) när kvinnan hävdats under förhållande varom förmåles i 15 kap. 12, 13, 15 eller 15 a § eller 18 kap. 1, 2, 3, 7, 8, 8 a eller 9 §, så ock då hävdandet ägt rum under omständigheter som omförmåles i 18 kap. 6 § strafflagen samt inneburit ett grovt åsidosättande av kvinnans handlingsfrihet;

4) när med skäl kan antagas att kvinnan eller det väntade barnets fader genom arvsanlag kommer att på avkomlingar överföra sinnessjukdom eller sinnesslöhet eller ock svårartad sjukdom eller svårt lyte av annat slag.

Det under 2) upptagna stadgandet saknade motsvarighet i nu gällande lag.

I samband med propositionen hade utskottet till behandling förehåft två i anledning av densamma inom riksdagen väckta motioner, nr 283 i första kammaren av fröken *Andersson* och herr *Velander* samt nr 441 i andra kammaren av fru *Ewerlöf* m. fl. I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen måtte beakta vissa i motionerna framförda synpunkter i fråga om utformningen av de genom propositionen framlagda lagförslagen.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt,

A) att riksdagen måtte — med förklaring att riksdagen funnit vissa ändringar böra vidtagas i de genom förevarande proposition framlagda lagförslagen — för sin del antaga två under punkten införda, med 1) och 2) betecknade förslag till lagar i nu ifrågavarande ämnen;

*Ang. ändring i den s. k. abortlagen m. m. (Forts.)*

B) att de i ämnet väckta motionerna, I: 283 och II: 441, i vad de icke blivit besvarade genom utskottets hemställan under A), icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

I utskottets förslag till lag angående ändring i lagen den 17 juni 1938 (nr 318) om avbrytande av havandeskap var 1 § första stycket likalydande med motsvarande del av Kungl. Maj:ts förslag i ämnet. För 14 kap. 26 § strafflagen hade föreslagits följande ändrade lydelse:

*(i Kungl. Maj:ts förslag:)*

Havande kvinna, som genom att nyttja invärtes eller utvärtes medel uppsåtligen dödar sitt foster, straffes för fosterfördrivning med fängelse. Äro omständigheterna synnerligen mildrande, vare hon fri från straff.

*(i utskottets förslag:)*

Havande kvinna, som genom att nyttja invärtes eller utvärtes medel uppsåtligen dödar sitt foster, straffes för fosterfördrivning med fängelse. Äro omständigheterna synnerligen mildrande, må hon från straff frias.

*I fråga om brott som i första stycket sägs har landsfogden eller, i Stockholm, förste stadsfiskalen att pröva huruvida åtal bör ske. Finner han skäl till åtal, skall frågan underställas justitiekanslerns prövning.*

Vid utlåtandet hade reservation anförts av herr *Löthner*, som dock ej antytt sin mening.

Herr *Löthner*: Herr talman! Jag skall vid början av debatten endast säga några ord som förklaring till min reservation. Den hänför sig allenast till den föreslagna nya indikationen för abort och gäller endast själva lagtextens avfattning.

Jag uttalade under ärendets behandling i utskottet den uppfattningen, att man även i själva lagen borde ha en sådan utformning av texten, att av denna framginge den begränsning av den nya indikationens tillämplighetsområde, som utskottet och även departementschefen åsyftade. Av förbiseende från min sida kom emellertid denna min tanke icke till uttryck förrän på ett så sent stadium, att jag inte kunde påkalla dess intagande i utskottets utlåtande.

Jag har för närvarande intet yrkande, utan vill endast uttala den förhoppningen, att de lojala handhavarna av denna abortlag skola beakta de synpunkter, som ha kommit till synes i utskottets utlåtande. Vad de illojala handhavarna beträffar, fruktar jag, att de oavsett lagstadgandets avfattning komma att fortsätta sitt hantverk som hittills.

Fröken *Andersson*: Herr talman! Jag skall be att med anledning av den motion, som jag väckt i denna kammare tillsammans med herr *Velander*, få anlägga några synpunkter på denna fråga.

Samhället har ju vidtagit en hel rad sociala åtgärder till mödrars och blivande mödrars hjälp. Det är då så mycket mera anmärkningsvärt att man nu kommer fram med detta ändringsförslag i fråga om lagen om avbrytande av havandeskap, ty man tycker ju att utvecklingen snarare borde gå i motsatt riktning.

I motionen föreslå vi bland annat ändring av 14 kap. 26 § strafflagen. Utskottet har såvitt jag kan se i viss mån tillmötesgått motionärerna, men det har till denna paragraf tillagt ett andra stycke, som lyder på följande sätt: »I fråga om brott som i första stycket sägs har landsfogden eller, i

*Ang. ändring i den s. k. abortlagen m. m. (Forts.)*

Stockholm, förste stadsfiskalen att pröva huruvida åtal bör ske. Finner han skäl till åtal, skall frågan underställas justitiekanslerns prövning.»

Såvitt jag kan förstå kommer detta de facto att innebära, att åtal endast i undantagsfall kommer till stånd och att den straffrihet, mot vilken befolkningsutredningen m. fl. uttalat sig, i praktiken kommer att inträda i ganska anmärkningsvärd utsträckning. Jag skall emellertid, herr talman, icke på denna punkt ställa något yrkande, utan jag skall begränsa mig till att gå litet närmare in på den enligt mitt sätt att se kanske större frågan, den som rör själva indikationerna.

Först departementschefen och sedan utskottet tala om att man inte vill ha sociala indikationer. Jag är inte kapabel att fatta, vad man nu menar med sociala indikationer. Det talas i olika sammanhang om att de medicinska indikationerna skola avtrubbas och om att de sociala indikationerna skola utvidgas, men man vill ändå inte direkt kalla detta för sociala indikationer. Jag förstår inte att det är någonting annat, men om den saken kanske de herrar, som stå bakom detta förslag, kunna upplysa.

Beträffande utvidgningen av indikationerna föreslog abortkommittén år 1935, att abort skulle få företagas även på sociala indikationer. En hel mängd remissinstanser gingo emot detta. Lagrådet sade i det sammanhanget, att det saknades »fasta och objektiva hållpunkter såväl för indikationernas beskrivande i lag som för deras beaktande vid rättstillämpningen», och lagrådet betonade, att utvecklingen vid en sådan utvidgning komme att glida ut i en allt större efterlåtenhet. Befolkningskommissionen avstyrkte år 1937 abort på sociala indikationer och betonade — vad jag tycker att varje socialt kännande människa kan understryka, och kraftigt understryka — att samhället i stället bör vidtaga sociala åtgärder för att ingen kvinna i detta land av det skälet skall behöva vidtaga abort. I befolkningsutredningens betänkande 1944 föreslogs ingen annan ändring i den nuvarande lagen än ett införande av en viss klagorätt, alltså en liten utvidgning men ingen ändring i själva indikationsbeskrivningen.

Det klagas över, eller betonas — vilket jag kanske hellre bör säga för att icke använda så starka uttryck — från både departementschefens och utskottets sida, att man vid tillämpningen inte har tagit tillräcklig hänsyn till de tankegångar, som varit ledande för lagstiftarna, då lagen kom till. Man gör en beskrivning, där man talar om, vilka orsakerna till aborterna äro, och man pekar där på de ekonomiska faktorerna såsom de vanligaste. Detta får man väl ändå såvitt jag förstår ta med en liten, för att inte säga stor nypa salt, ty då en kvinna begär abort, pekar hon naturligtvis på sina ekonomiska svårigheter. Jag vill då ställa en direkt fråga: är vårt samhälle så organiserat, att en abort skall behöva tillåtas på sådana indikationer? Jag anser det i varje fall inte.

För de ogifta, säger man vidare, spela de konventionella synpunkterna en viss roll — jag återkommer till den saken sedermera. Men en av de viktigaste anledningarna är kanske vad befolkningsutredningen pekar på, nämligen att de ogifta kvinnorna under intryck av den skräckbetonade affekt, som griper dessa kvinnor särskilt under de första månaderna av havandeskapet, ofta drivas att se sitt läge i mörkare dager än som kanske vore av omständigheterna betingat.

Antalet legala aborter har stigit på senare år, vilket också understrykes i de föreliggande handlingarna. Befolkningsutredningen förordar ett effektivare utnyttjande av de socialmedicinska indikationer, som redan finnas. Befolkningsutredningen anser, vilket jag också ber att få understryka, att de indikationer, som nu finnas, fuller väl räcka för de syften, man här vill nå.

*Ang. ändring i den s. k. abortlagen m. m. (Forts.)*

Som jag tidigare nämnde, vill man emellertid nu avtrubba de medicinska kraven och utvidga de sociala. I en hel rad yttranden betonas just att man bör gå den motsatta vägen — hjälpa, då det gäller den sociala sidan, och hålla sig alltmör till den medicinska. Det är rätt intressant att ta del av Sveriges läkarförbunds uttalande, där förbundet bemöter klagomålen över att lagen inte har utnyttjats så som vederbörande hade tänkt sig. Förbundet talar om uttrycket »utsläpade mödrar», och jag blev personligen mycket glad, när jag såg detta uttalande. Jag har nämligen alltid resonerat på det sättet, att de utsläpade mödrarna befinna sig i det läget, att antingen äro de så svaga att det är en verklig fara för dem, om de skola framföda barnen — i så fall är det fråga om medicinska indikationer — eller också är det den sociala, ekonomiska pressen som gör dem nedtyngda. Och förhåller det sig så, frågar jag ännu en gång om inte samhället har möjligheter att vidtaga åtgärder för att lätta detta tryck. Har samhället nu inte sådana möjligheter, är det sannoligen inte för tidigt att vi se till att dessa möjligheter framskapas med det snaraste. Detta är enligt min mening kanske viktigare än många andra åtgärder, som vi nu lägga ned miljoner på, ty här gäller det dock i grund och botten människoliv.

Utskottet utgår som sagt ifrån att abort inte bör medges på rent sociala indikationer. Det är i detta sammanhang intressant att läsa den lilla översikt över förhållandena i främmande länder, som utskottet lämnar i sitt utlåtande. Där konstateras, såvitt jag kunnat läsa rätt, att man inte i något främmande land har gått så långt som nu här avses. Inställningen till abortmedgivande har visserligen i Ryssland och Lettland mellan åren 1920 och 1936 varit mera låt mig säga generös, men man har sedan gått ifrån denna ståndpunkt, därför att det i realiteten visat sig att det syfte inte nåddes, som man trodde sig kunna nå. Man trodde att man härigenom skulle kunna få fram en minskning av antalet illegala aborter, men vad fann man? Jo, ej mindre att de legala aborterna ökades än även att antalet illegala aborter samtidigt ökades. Även om man inte på alla punkter kan jämföra Sverige och Ryssland, tycker jag dock, att det är en fattigdomsförklaring för Sveriges del att nu behöva vidtaga en sådan ändring.

Lagrådet sade år 1935, att det var svårt att precisera indikationsanledningarna i lagtexten, och det är tydligt att så fortfarande är fallet. Departementschefen föreslår nu införande av en andra punkt i 1 §. I punkten 1) sägs, att abort skall kunna företagas, om det för kvinnan föreligger »allvarlig fara för hennes liv eller hälsa». Enligt punkten 2) skulle abort få företagas »när med hänsyn till kvinnans levnadsförhållanden och omständigheterna i övrigt kan antagas, att hennes kroppsliga eller själsliga krafter skulle allvarligt nedsättas genom barnets tillkomst och vården om barnet».

Denna formulering tycker jag klart ger vid handen hur svårt det är att här precisera vad det är man vill komma åt. I första punkten talas om allvarlig fara för kvinnan, i andra punkten om allvarlig nedsättning. Det är dock, såvitt jag förstår, en ganska väsentlig skillnad.

Men det rör sig inte bara om nedsättning av krafterna eller allvarlig fara i nuet, utan man skall också enligt den motivering, som givits till lagtexten, ta hänsyn till, för att citera departementschefen, att »uppmärksamheten har i stället riktats mera på den framtida utvecklingen». Man har nog klart för sig, att läkarna ofta ha svårt att ställa diagnosen i fråga om patienters ställning och reaktion i nutiden, men nu menar man, att läkarna också skola kunna se in i framtiden och ta ställning till hurudant läget då kommer att bli. Bland annat av det skäl, som jag nyss nämnde, är det alldeles uppenbart, att kvinnorna, särskilt de ogifta, som väl främst stå i abortsituationen, befinna

*Ang. ändring i den s. k. abortlagen m. m. (Forts.)*  
sig under intrycket av den skräckbetonade affekt, om vilken läkarförbundet talar.

Man understryker vidare en annan kvalifikation, i det man säger, att större hänsyn skall tas till »kvinnans levnadsomständigheter». Jag vore mycket tacksam, om herr statsrådet eller någon ledamot av utskottet ville närmare precisera vad man menar med detta. Såvitt jag förstår kan detta mycket väl leda dithän, att det kan gälla praktiskt taget alla ogifta kvinnor.

Men det är inte bara dessa preciseringar, som man här har tagit upp. Den enligt min mening värsta kvalifikationen är, att man inte enbart skall ta hänsyn till förhållandena vid födseln »utan, minst lika mycket, även till de omsorger och den arbetsbörda, som barnet för framtiden kan antagas vålla henen», d. v. s. kvinnan. Departementschefen säger själv på s. 47 i propositionen, när det talas om debila och asociala kvinnor, att abort på dessa indikationer icke bör företagas annat än i nödfall. Därefter säger han: »Samhället saknar icke möjlighet att omhändertaga barnet.» Saknar då samhället möjlighet att omhändertaga de låt mig säga fullgoda kvinnornas barn? Jag skulle icke tro det, och jag måste säga, att om man har den kvalifikationen att man skall ta hänsyn till den framtida vården och omsorgen om barnet och till den press, som detta lägger på kvinnorna, kan jag inte hjälpa, att jag, även med risk att bli beskylld för att använda starka ord, måste säga, att jag tycker att detta är helt enkelt fruktansvärt.

Vidare skall man ta hänsyn icke till läget i nuet, utan till den långsamma nedslitningen av kvinnans krafter. Ja, långsamt nedslitna bli vi väl litet var och alltså även mödrarna. Jag skall inte ett ögonblick förneka, att det särskilt för de ogifta kvinnorna blir en tyngande omsorg, men om man talar med dem litet längre fram i tiden, får man höra, att det är en omsorg som gläder dem och som ofta ger innehåll åt deras liv.

Jag är fullt på det klara med, och jag skall i sanningens namn inte sticka under stol med det, att hela detta problem är dubbelbottnat. Det framgår både av vad departementschefen och av vad utskottet sagt, att den tanke, som här ligger bakom, är att kvinnorna i möjligaste mån skola få kontakt med samhällets organ och med kuratorerna. Detta är ju önskvärt. Jag vill minnas att det var i höstas som riksdagen antog en lag rörande abortförebyggande verksamhet. Ehuru, herr talman, den saken inte direkt hör hit, kan jag dock inte låta bli att i detta sammanhang få ställa en fråga om hur det förhåller sig med alla dessa vackra försäkringar om att samhället skall ha organ, som ta hand om dessa människor. Jag påtalade sålunda redan i höstas i andra kammaren, att »abortkuratorerna» — som de tyvärr populärt kallas — ha på tok för låga löner; för sådana löner kan man inte få kvalificerat folk. Jag skall erkänna — fortfarande i sanningens intresse — att statsrådet Erlander gav mig rätt på den punkten. Men det statsråd, som hade saken om hand, gjorde såvitt jag kan minnas — jag reserverar mig för minnesfel — inte några uttalanden i den riktningen. Detta faktum, att dessa kurators löner ligga så lågt som de göra, har nu resulterat i att man inte har kunnat få till stånd de tänkta utbildningskurserna.

Docenten Sam Clason säger om denna sak följande i ett uttalande, som jag skall tillåta mig att citera: »Vill man försäkra sig om kvalificerade krafter får man också betala därefter — den enkla satsen tycks ännu inte riktigt ha gått upp för våra statliga och kommunala myndigheter. Ett belysande exempel utgör det snöpliga resultatet av medicinalstyrelsens utbildningskurs för kuratorer i abortförebyggande syfte. Av de sex kvalificerade som anmälde sig återtog fem sin anmälan, då de fick höra villkoren. Då man inte gärna kunde anordna en kurs för en person fingo kursplanerna t. v. skrinläggas.» Jag



*Ang. ändring i den s. k. abortlagen m. m. (Forts.)*

ber herr statsrådet lägga den sidan av saken på hjärtat, för att det skall bli någon mening med detta.

Vad som emellertid vid sidan av det jag redan har sagt är ägnat att förvåna, är att man resonerar som om alla svårigheter för kvinnan vore borta i och med att aborten har skett. Jag kan inte gå in på verkningarna av ett avbrytande av den biologiska process, som det här rör sig om. Jag skall bara påpeka, att svårigheter kanske främst uppstå på det själsliga planet, och dessa äro säkerligen väsentligt större än de svårigheter, som barnets framfödande och uppfostran skulle medföra. I utskottet har man emellertid glädjande nog beaktat den sidan av saken, i det man har betonat, att många kvinnor ha ångrat sig och beklagat, att de ej burit fram barnen. Läkare och andra ha precis samma erfarenheter. Jag tillåter mig att åter citera docenten Sam Clason. Han säger: »Ingenting kan vara farligare än att göra dörrarna för vida för abortingripande. Min erfarenhet är den att de flesta kvinnor förr eller senare ångrar ett ingripande.»

Jag kan inte frigöra mig från den känslan, att det inte är med någon större glädje som utskottet har gått med på denna förändring. Åtminstone tycker jag mig kunna läsa detta mellan raderna. Det är möjligt, att jag misstar mig. Man tyder ju ofta saker i den riktning man själv vill. Men en sak, som utskottet understryker och som jag också vill betona, är, att medicinalstyrelsen med uppmärksamhet bör följa utvecklingen, så att inte lagen i sin nya lydelse kommer att missbrukas, vare sig åt det ena eller åt det andra hållet.

Vidare skulle jag vilja understryka en synpunkt, som utskottet också betonar, och jag tror, att den även förekommer i propositionen. Det rör inställningen överhuvud taget till de ogifta mödrarna. Jag begränsar mig till dem här. Det är alldeles riktigt, och det vill jag understryka, att det håller på att ske en omställning i samhällets och individernas syn på de ogifta mödrarna. Även ur den synpunkten anser jag en sådan utvidgning beklaglig. Om man litet närmare analyserar denna utvidgning, finner man nämligen, att den innebär ett hänsynstagande till, en eftergift för den enligt mitt sätt att se förvridna inställning, som ofta gör sig bred i samhället. För undvikande av missförstånd får jag kanske säga — om det skall behövas — att det är klart, att ett hem i detta ords egentliga mening är det mest eftersträvansvärda, när det gäller barnets födsel och uppfostran. Men jag kan inte låta bli att säga, att de människor, som bidraga till att göra det svårt för de ogifta mödrarna, inte kunna betecknas annat än som verkliga monstra. Man må glädjas över eller beklaga det stora antalet utomäktenskapliga barn, men när de nu finnas, anser jag, att ingen människa har rätt att i onödan göra det svårare för de människor det här gäller. Men samhället har inte heller rätt att under hänsynstagande till dessa — jag upprepar ordet än en gång — monstra lagstifta så, att antalet fostermord ökas i detta land.

Herr talman! Jag har kanske redan hållit på för länge. Jag slutar med att yrka, att utskottets hemställan måtte bifallas med den ändring, att i 1 § av det med 1) betecknade lagförslaget punkten 2) uteslutes samt att därav föranledda ändringar vidtagas i lagförslaget i övrigt.

Herr statsrådet **Zetterberg**: Det är ett mycket allvarligt problem, som vi nu diskutera. Man vet av naturliga skäl inte, hur många illegala aborter som komma till stånd här i landet, men på grundval bland annat av rapporter från sjukhus har man, som det står i propositionen, ansett sig kunna beräkna, att antalet är åtskilligt högre än 10 000 per år, kanske upp emot 20 000.

De flesta av dessa aborter utföras av mycket okunniga kvaecksalvare. Dessa utsätta kvinnorna för stora risker. I många fall — man har inte heller här nå-

*Ang. ändring i den s. k. abortlagen m. m. (Forts.)*  
gon statistik — få de allvarliga sjukdomar. I en förvånande hög procent av fallen kunna de aldrig mer få några barn, även om de gärna skulle vilja. Inte så få av kvinnorna dö under svåra plågor.

När man har ett sådant samhällsont, som fortsätter år efter år, är det enligt min mening klart, att man skall försöka att fördomsfritt pröva alla utvägar, som kunna tänkas för att komma till rätta med det. Jag tror egentligen också, att alla eller åtminstone de allra flesta människor äro tämligen ense om att man skall göra så, och jag tror också, att olikheterna i uppfattning om hur man skall bära sig åt härmed inte äro så stora som det kanske kan framgå bland annat av den sista ärade talarens yttrande. Jag tror, att alla äro ense till att börja med därom, att om man kan komma till rätta med problemet genom sociala hjälpåtgärder och genom upplysningar av olika slag — det sista är det inte minst viktiga — så är det självklart, att detta är det rätta sättet.

Men man har ju redan under en hel del år försökt gå dessa vägar, och man har inte märkt någon förbättring. Nu är det alldeles klart, att man först och främst skall fortsätta sådana vägar, och riksdagen beslöt ju i höstas att vidta ytterligare åtgärder för att försöka komma till rätta med problemet genom sociala hjälpåtgärder och genom upplysning. Inte minst viktig är den kuratorsinstitution, som fröken Andersson nyss talade om.

Jag har haft anledning att tänka över detta problem i rätt många år, ty jag har varit biträde både åt den gamla befolkningskommissionen och åt den nya befolkningsutredningen. Jag minns, hur vi i den senare en dag fingo besök av en av de få kvinnliga kuratorer, som nu finnas på detta område. Hon gjorde ett mycket djupt intryck på oss allesamman, när hon berättade om sina upplevelser. Hon tog emot dessa kvinnor, som hade ganska klart för sig, hur illa det kunde gå för dem. De visste, att de kunde bli livsfarligt sjuka och dö, och ändå ville de söka abort. De voro i en mycket förtvivlad situation, och kuratorn försökte hjälpa dem till rätta, hon försökte tala med dem och anvisa de hjälpåtgärder, som samhället har. Hon lyckades väl ibland, men hon sade, att hon misslyckades ganska ofta.

Bara för att kammarens ärade ledamöter skola få en liten bild av det intryck, som vi fingo av henne, vill jag säga, att hon bland annat sade, att det inte går att göra dessa kuratorsbefattningar till heltidstjänster. Vi frågade varför detta inte gick, och hon sade, att när man i ett par timmars tid har försökt att allvarligt sätta sig in i dessa olyckliga kvinnors problem, är man så utsliten och förstörd, att då orkar man inte mera.

Om man alltså nu är ense om att man i första hand skall försöka komma till rätta med problemet genom upplysning och sociala hjälpåtgärder, så har jag dock för min del inte trott, att man för närvarande vägar hoppas, att det skall räcka. Samma tanke fanns ju redan tidigare. Dessa blandade social-medicenska indikationer äro inte någon nyhet. De kommo till på grundval av den gamla befolkningskommissionens betänkande, och jag tror, att jag inte minns fel, när jag säger, att den ursprunglige upphovsmannen var en mycket känd medicine professor. Han och sedan kommissionen framhöllo, att det inte går någon riktigt skarp gräns mellan de medicinska indikationerna och de sociala. Det är alldeles klart, att de gå över i varandra. Man har då redan tidigare trott, att man skulle kunna försöka komma till rätta med en del ömmande fall genom att införa detta mellanstadium, som kallas för social-medicenska indikationer. Det inte minst viktiga med dem skulle vara, att man kunde få kvinnan att vända sig till en läkare, en kurator eller någon annan, som skulle kunna hjälpa henne. Om hon från början vet, att det är utsiktslöst att gå till samhällets organ, därför att de inte hjälpa henne, om hon inte har en verklig sjukdom, då går hon naturligtvis inte till dem utan direkt till abortören.

*Ang. ändring i den s. k. abortlagen m. m. (Forts.)*

Men har man en blandad social-medicinsk indikation, kan man hysa den förhoppningen, att kvinnorna skola i större utsträckning vända sig till dem som kunna ge hjälp. Jag menar också, att det är riktigt, att kvinnan i vissa fall skall kunna få hjälp på det sättet, att en läkare under betryggande medicinska former ger henne abort. I andra fall skall kuratorn eller läkaren kunna hänvisa henne till de ekonomiska hjälpåtgärder, som kunna ges.

Den blandade social-medicinska indikationen är alltså redan nu lagfäst. Skillnaden i förhållande till nuvarande lag är sålunda inte så principiell, som man kanske skulle kunna tro av fröken Anderssons uttalande, utan det nya består i en viss utvidgning, en förskjutning av detta gränsområde med en starkare betoning av det sociala momentet, men någon principiell nyhet är det ju inte. Eftersom fröken Andersson själv yrkade, att man skulle ta bort punkt 2) i förslaget men behålla punkt 1), där också de blandade indikationerna finnas, är det väl även för hennes del mera en fråga om var man lämpligen skall draga gränsen, kanske också om hur man skall uttrycka den blandade indikationen, än om en rent principiell motsättning.

Vad då formuleringen angår, har det anmärkts, jag tror från motionärerna, på att det nya förslaget inte bara skulle gå ett stycke längre på vägen till de sociala indikationerna, utan också skulle ha en vag formulering. Fröken Andersson efterlyste även, hur man skulle tolka förslaget och vilka fall som skulle gå in under det. Det är klart, att det inte är så lätt att exakt ange fallen, men vi ha försökt i viss mån att göra det i propositionen, och jag ber i första hand att få hänvisa till vad som står där. Jag vill emellertid vidare säga, att när man uttrycker den social-medicinska indikationen så pass utförligt som här sker — det står, att havandeskap må avbrytas, »när med hänsyn till kvinnans levnadsförhållanden och omständigheterna i övrigt kan antagas, att hennes kroppsliga eller själsliga krafter skulle allvarligt nedsättas genom barnets tillkomst och vården om barnet» — så tycker jag nog för min del, att det innebär en bättre ledtråd för tillämpningen än när man rör sig med det vaga begreppet svaghet. Det har ju också faktiskt visat sig i tillämpningen, att den nuvarande social-medicinska indikationen inte är tillräckligt klart uttryckt. Den är i själva verket så vag, att den knappast har tillämpats. Antalet legala aborter på blandade social-medicinska indikationer har under en tid av fem år bara varit 55, alltså ett tiotal om året i genomsnitt. Det är ju alldeles uppenbart — även om läkarna inte skulle se särskilt välvilligt på denna indikation — att ett tiotal fall om året måste vara färre än lagstiftaren hade tänkt sig, när den nuvarande blandade indikationen infördes, detta med tanke på att de illegala aborternas antal som sagt är beräknat till mellan 10 000 och 20 000.

Beträffande de fall, som sedan skulle komma in under det nya förslaget, vill jag bara utöver vad jag nyss sade tillägga, att man redan från början, när den blandade indikationen infördes, tänkte ganska mycket på de fall, som bruka betecknas med orden »utsläpade mödrar», men det är klart, att också andra fall kunna komma in härunder. Däremot är det å andra sidan, för att svara på en fråga från fröken Andersson, uppenbart, att inte alla ogifta mödrar skola kunna komma in under indikationen. Jag vill i det sammanhanget till slut gärna instämma i ett yttrande av fröken Andersson på den punkten. Jag tror, att det skulle vara en stor vinning för samhället, om man försökte att tillägna sig en ny syn på de tappra kvinnor, som verkligen ta sig an sitt barn, även om de äro ensamma, och ge barnet ett hem. De kunna därigenom, som fröken Andersson sade, få ett nytt och rikt innehåll i sitt liv, men det sker för närvarande ofta under mycket stor oförståelse från omgivningens sida. Jag tror verkligen, att det skulle vara en stor vinst, om man lärde sig att hedra dessa tappra kvinnor i stället för att, som nu sker, behandla dem illa.

*Ang. ändring i den s. k. abortlagen m. m. (Forts.)*

Fru Alm: Herr talman! Fastän jag tänker anstränga mig att tala kort i denna fråga, som annars inbjuder till djupgående diskussioner, ställer jag mig i talarstolen för att få ett välbehövt avstånd mellan mig och fröken Andersson, när jag nu skall framföra min mening om de ståndpunkter hon gör sig till tolk för i sin motion. Att jag inte delar dessa ståndpunkter vill jag genast och uttryckligt säga. Inte heller är jag nöjd med utskottets förslag att skärpa vissa formuleringar och därmed göra Kungl. Maj:ts lagtext ännu försiktigare. Ty även Kungl. Maj:ts förslag till mildring och humanisering av gällande lagstiftning på området är enligt min mening inte tillräckligt vittgående.

I likhet med vad första lagutskottets ordförande yttrade år 1938 — det är citerat på sidan 5 i föreliggande utskottsutlåtande — skulle jag vilja säga, att i fråga om indikationerna för rätt att avbryta havandeskap står jag principiellt på den ståndpunkt, som representerades av det till lagrådet den 31 maj 1935 remitterade kommittébetänkandet, vari jämväl den sociala indikationen för abort var upptagen. Vidare anser jag övervägande skäl av olika art tala för att kvinna icke straffas för avbrytande av eget havandeskap eller att i varje fall möjlighet till åtelseftergift införes efter prövning av kvalificerad överräklagare.

Av samma skäl, som utskottets ordförande den gången var med om att tillstyrka en kungl. proposition med betydligt mindre räckvidd än han själv ansåg erforderlig, vill jag i dag rösta för Kungl. Maj:ts proposition nr 156, såvitt något yrkande därom kommer att ställas från tongivande håll här i kammaren. Jag gör detta med den förträffliga motivering, som utskottets ordförande förebragte år 1938: Jag accepterar detta »såsom en efter det nuvarande tidsläget avpassad sammanjämkning under hänsynstagande till skiftande synpunkter i den svårbedömbara frågan».

Dock kan jag inte underlåta att säga, att det är betänkligt att i lag bibehålla kriminaliseringen av en gärning, som de flesta medborgare icke anse brottslig. För kvacksalvarabortören, denne motbjudande figur, som erbjuder sina tjänster för ekonomisk vinning åt förtvivlade kvinnor, för vilka ett utomäktenskapligt barn innebär en personlig, ekonomisk och social katastrof, bör straffpåföljden stå kvar. Men icke för abortörens kunder, som äro nog hårt straffade — om vi skola använda det ordet — i och med att de måst uthärda hans vedervärdiga behandling.

Det är mycket riktigt, vad minoriteten inom socialstyrelsen anförde vid remissbehandlingen av abortfrågan, nämligen att en normal, socialt välanpassad svensk kvinna innerst inne anser sig ha rätt att befria sig från en icke önskad grossess, rätt att råda över sin egen kropp. Men det är lika visst och säkert, att ingen normalt funtad kvinna avstår från lyckan att framföda ett eget barn och i stället underkastar sig abortens sterilitetsrisker och smärtor, om hon inte har starka skäl för detta. Och som starka skäl räknar jag inte bara ekonomiskt nödläge, en outhärdlig situation i yrket — t. ex. för sjuksköterskor och lärarinnor — och den psykiska tortyren av en oförstående omgivning, utan även det emotionella skälet att en kvinna inte vill föda barn, när dess far blir en man, som har svikit henne.

De här uppräknade skälen äro alla sociala indikationer och borde enligt min och tusende andras mening vara giltiga skäl för avbrytande av havandeskap, naturligtvis under förutsättning att de noga prövas i varje individuellt fall av samhällets representanter, dessa må finnas i en central nämnd i eller i anslutning till medicinalstyrelsen, av två läkare av föreskrivet slag eller annorledes.

I propositionen säges, att aborterna främst böra motverkas genom att indi-

*Ang. ändring i den s. k. abortlagen m. m. (Forts.)*

vidernas ansvarskänsla stärkes med sexuell upplysning. Ja, visst är det till detta vi skola sikta, men hur lång tid tar inte en sådan folkuppfostran? Vidare säges det, att man först bör se, hur de sociala och ekonomiska hjälpåtgärderna verka ur abortprofylaktisk synpunkt, innan man överväger införande av rätt till abort på sociala indikationer. Vi veta dock, att de samhällliga och ekonomiska åtgärder, som hittills vidtagits eller i princip beslutats, äro otillräckliga och inte i någon högre grad kunna bidra till att minska de illegala aborterna. Detta har ju också nyss anförts av statsrådet, och här har pekats på en av dessa bristfälliga åtgärder, när det talats om abortkuratorernas lönesättning. Med nuvarande lönesättning få vi inga abortkuratorer.

Det är, som landsorganisationen framhållit i sitt utomordentliga yttrande i frågan, en samhällets inkompetensförklaring att inte med stödåtgärder kunna verksamt hjälpa de ogifta mödrarna men samtidigt kriminalisera den gärning, varmed dessa kvinnor ofta i en omöjlig situation söka hjälpa sig själva.

Herr talman! Om man medger abort på sociala indikationer, efter noggrann prövning av de individuella fallen och helt tar bort straffpåföljden för de kvinnor, som avbryta ett havandeskap på sig själva, kort sagt om man lockar fram i dagsljuset tusentals fall, som nu avhjälpas i det tysta med hjälp av illegala abortörer, så står detta i samklang med rättsuppfattningen hos breda lager av vårt folk. En kvinna skulle då våga vad hon nu knappast vågar: uppsöka sjukhus och få sjukhusvård efter en kvacksalvarabort. Och kvacksalvarna själva skulle då inte längre kunna lita på kvinnornas lojala tystnad, utan skulle kanske i inte så liten grad stävjas i sin framfart.

Då här emellertid inte föreligger något förslag i linje med denna min ståndpunkt, har jag, herr talman, intet yrkande — tyvärr.

**Fru Sjöström-Bengtsson:** Herr talman! Jag har inte så mycket nytt att tillägga. Jag vill bara deklarerera, att mitt ståndpunktstagande i denna fråga till stor del har förestavats av det yttrande, som kuratorsföreningen har avgivit över detta betänkande. Jag vet, att denna institution jämte riksförbundet för sexuell upplysning kommer i direkt personlig kontakt med det klientel det här är fråga om. Kuratorsföreningen säger i sitt yttrande om detta lagförslag: »Sin största betydelse skulle emellertid en sådan lagändring få därigenom att man på detta sätt möjliggjorde för samhället att komma i kontakt med abortklientelet. Ty detta sistnämnda är ju dock och förblir hela abortproblemets kärna.» Jag tror också, att medvetandet om att kvinnan skulle kunna få sin ansökan om abort beviljad på de i den nu föreslagna lagen tänkta grunderna skulle göra kontakten mycket lättare mellan den abortsökande kvinnan, läkaren och kuratorn än nu.

Redan nu ha de sociala kuratorerna för abortsökande kvinnor i Stockholm kunnat förmå 58 procent av dem att avstå från abort. Att man med detta lagförslag får möjlighet att genom läkare och kuratorer påverka ännu flera kvinnor av denna art än hittills torde ligga i ganska öppen dag.

Ofta händer det ju, som fröken Andersson påpekade och som jag kan instämna i, att kvinnor vid upptäckten av graviditet i ren panik söka erhålla abort utan att egentligen ha gjort klart för sig, vilka möjligheter att klara situationen, som stå dem till buds. Detta gäller väl i de flesta fall ogifta kvinnor. Ofta råka de väl då i det tillstånd av depression av mera övergående art, som omnämnes på sidan 31 i utskottets utlåtande, där det säges, att man vid lagens tillämpning inte skall ta hänsyn till de där tillstånden av mer övergående art. Kvinnan kan ju inte så ofta bedöma, huruvida ett sådant tillstånd är av övergående art eller inte. Däremot anser jag i motsats till fröken Andersson, att en psykologiskt skolad läkare mycket väl kan avgöra,

*Ang. ändring i den s. k. abortlagen m. m. (Forts.)*

av vilken art detta psykiska tillstånd är, övergående eller längre kvarstående.

Under en sådan nedgångsperiod anse kvinnorna också i allmänhet, att deras situation är fullkomligt ohållbar och att deras problem äro fullkomligt oövervinneliga. Men så är det ju inte. Svårigheterna äro i de flesta fall inte oövervinneliga. Utskottet föreslår inte heller, att abort skall få tillgripas på grund av ett sådant häftigt påkommet och ganska snabbt övergående depressions-tillstånd. Men just i sådana fall tror jag, att en läkare och en kurator skola söka inverka på klienterna, så att de åtminstone i många fall komma att avstå från abort, vare sig denna kan anses vara illegal eller legal enligt det framlagda förslaget.

Inte heller den s. k. vanäran har utskottet ansett som laglig orsak till abort, och det tycker jag i likhet med fröken Andersson är ett mycket lyckligt drag, ty om vanära skulle bli en laglig orsak till abortering, hade ju samhället helt accepterat, att det alltjämt under alla förhållanden är en skam att vara en ogift mor. Jag inkasserar med tillfredsställelse justitieministerns yttrande i detta fall. Jag skulle bara vilja tillägga, att enligt min uppfattning är en ogift mor, som föder sitt barn och uppfostrar det, värd all heder i stället för den fördömelse och de svårigheter som nu ofta möta henne. När hon trots allt detta fostrar sitt barn till en nyttig och duglig samhällsmedlem, är det en gärning som borde betraktas som en för samhället välbehaglig gärning. Jag har ofta sett exempel på att en mor, som så att säga tagit den första stöten, sedan haft mycken glädje av ett sådant barn — såsom fröken Andersson här framhöll — och jag vet också, att barn, även om de vuxit upp i en sådan ofullständig familj, ha blivit lyckliga och harmoniska människor. Därför anser jag i likhet med fröken Andersson att det är lyckligt, att man nu som förut inte vill acceptera vanäraproblemet ensamt såsom en orsak till legal abort.

Jag vill till sist påpeka, att det för alla utskottets medlemmar stått klart, att abort är en högst samhällsvådlig sak. Utskottet har därför tillstyrkt denna lagändring först och främst för att minska de illegala aborterna. Utskottet hyser nämligen i motsats till fröken Andersson den meningen — av skäl som jag här har påpekat — att den föreslagna lagändringen skulle minska aborterna, både de legala och de illegala, i stället för att öka dem.

Innan jag slutar skulle jag vilja säga något om den av utskottet föreslagna ändringen av lagtexten. Såvitt jag förstår, ger utskottets förslag möjlighet att icke väcka åtal mot kvinnan på grund av abort, och jag skulle för min personliga del tro, att sådana åtal komma att väckas mycket sällan. Detta medför, att kvinnan slipper pressande polisförhör och att hon slipper inställa sig inför domstol med den publicitet, som alltid uppstår kring en sådan sak. Jag tror, att detta utskottets förslag är lyckligt.

Jag skall inte vidare uppehålla mig vid den saken, som jag förmodar, att de juridiska experterna komma att tala om. Jag vill bara inskränka mig till att yrka bifall till utskottets förslag.

**Herr Linnér:** Herr talman! I likhet med justitieministern anser jag, att det problem, som här behandlas, är mycket allvarligt.

Jag instämmer också helt med justitieministern därutinnan, att frågans lösning måste sökas genom de positiva åtgärderna. Man kommer i själva verket inte till rätta med detta samhällsproblem genom lagstiftning i den ena eller andra formen. Man måste hoppas, att man genom en utveckling av de hjälpåtgärder, som nu äro beslutade, skall komma fram till att utplåna de illegala aborternas fula fläck på vår samhällsstruktur.

Men när man nu har att behandla detta lagförslag, frågar man sig: i vil-

*Ang. ändring i den s. k. abortlagen m. m. (Forts.)*

ken riktning kommer förslaget att verka just med avseende på abortering? Jag tror, att man där har anledning att fästa sig vid läkarnas uppfattning. En mycket erfaren förlossningsläkare säger härom följande: »Om de nu kriminella aborterna — genom ett riksdagsbeslut — bli legala i läkarens hand, så kommer också i allmänhetens ögon aborteringen överhuvud taget att betraktas som en av myndigheterna sanktionerad väg att bli fri från ett för tillfället icke önskat havandeskap.» Jag tror, att det föreligger en alldeles bestämd risk för att den föreslagna lagstiftningen får denna verkan. Den risken tar man givetvis med mycket lätt sinne, om man intar den ståndpunkt, som fru Alm här har deklarerat. Jag har inte i handlingarna sett, att någon av dem som behandlat lagförslaget haft denna ståndpunkt, möjligen med undantag av ett yttrande från landsorganisationen. Annars är det ju så, som också utskottet har erinrat om, att det för närvarande icke finnes någon lagstiftning som godkänner abort på rent social indikation. Jag kan tillägga, att den lagstiftning i Ryssland, som hade detta innehåll, upphävdes år 1936 efter en experimenttid på ungefär — om jag inte missminner mig — 13 år. Man ansåg, att den hade givit ett mycket olyckligt resultat, bland annat med hänsyn till de aborterade kvinnornas hälsa.

Man har också anledning att fråga sig, hur lagstiftningen kommer att verka med hänsyn till erfarenheten från den nuvarande lagens tillämpning. Där om finnas också uttalanden av läkare. En, jag skulle nästan tro vår mest erfarne, obstetriker har uttalat, att medicinalstyrelsens tillämpning har gått i följande riktning: »En del eugeniska och ett flertal psykiatriska (indikationer) ha däremot verkat i viss mån utgöra en täckmantel för mer eller mindre starka sociala indikationer.» Han drar efter åtskilliga resonemang den slutsatsen, att medicinalstyrelsen i sin praxis gått utöver sin i lagen givna uppgift.

Jag frågar mig då: om man stiftar en lag med ett så utomordentligt svävande innehåll som den ifrågavarande paragrafen i propositionen, kommer inte detta nya innehåll i lagen att leda till just det som man icke vill åstadkomma, nämligen att tillämpningen blir en legal abortering på sociala indikationer? Jag tror, att risken där är uppenbar. Men då måste man också ta i betraktande hur detta ställer sig ur medicinsk synpunkt.

Jag nämde nyss, att man i Ryssland motiverade avskaffandet av den föregående lagstiftningen med att den hade visat sig medföra allvarliga farhågor för kvinnans hälsa. Den av mig förut åberopade obstetrikern, en professor vid karolinska institutet, säger, att han vill understryka ett resultat från en undersökning, som en av hans biträdande läkare utfört. Denna undersökning visar, att »morbidityten i samband med abortprovokationerna icke är alldeles betydelselös och att det icke ens saknas en viss mortalitet. Detta är en sak, som vi» — d. v. s. läkarna — »alltid ha vetat, men det synes mig angeläget, att det blir ordentligt utsagt och bevisat med siffror, så att vi kanske en gång äntligen skola kunna komma ifrån den vanliga lekmanuppfattningen att en abortprovokation, om den bara utföres av sakkunnig hand, är ett ofarligt ingrepp».

Det är förvisso en sak att uppmärksamma, att man genom att införa en legal abort inför hälsorisker i förut icke befintlig omfattning. Man inför givetvis också de personliga följderna, kanske i hög grad tragiska följderna, som fröken Andersson berörde i sitt anförande.

Principiellt förefaller det mig, som om man här måste ta hänsyn också till det blivande barnets rätt och inte bara till kvinnans situation. Man måste tänka på att det gäller ett människoliv. En av de läkare, som jag nyss citerade, säger härom, att »den opererande läkaren inte lätt blir fri från tankarna att ett foster skall dödas, ett blivande barn, fröet till ett människoliv skall

*Ang. ändring i den s. k. abortlagen m. m.* (Forts.)  
förintas». Den synpunkten är knappast berörd, men den är värd att besinna, när man behandlar detta lagförslag.

Slutligen vill jag säga ett par ord om förslaget till ändring av 14 kap. 26 § strafflagen i den utformning paragrafen har fått i utskottets förslag. Detta förslag från utskottet är i högsta grad överraskande. Jag hade trott, att man vidhöll den principen i svensk straffprocess, att legalitetsregeln skulle gälla för åklagarna, d. v. s. att dessa ha skyldighet att åtala. Man vill icke lägga till åklagarna avgörandet av en principiellt så viktig straffrättslig fråga. I de fall, där man hittills i lagstiftningen har upptagit åtalseftergift, handlar det om helt andra förhållanden. Det gäller antingen bagatellmål eller också personer med en viss objektivt mycket lätt bedömbar kvalitet, d. v. s. det är ungdomsbrottslingar. Här däremot föreslår man i motsats till vad justitieministern gjort, att bedömandet av åtalseftergiften skall överlämnas till åklagarna i dessa brottmål, i vilka enligt strafflagen icke kan straffas med lägre än arbota straff. Man har satt in den säkerhetsventilen, att när det är fråga om att *anställa* åtal, skall prövning ske av högste åklagaren i riket, men i fråga om *underlåtenhet* att åtala ha åklagarna — d. v. s. alla landsfogdar jämte förste stadsfiskalen i Stockholm — full frihet att handla efter eget skön. Det förefaller mig vara ganska överraskande, och för min del kan jag inte acceptera en sådan lagstiftning.

I det läge, vari saken nu befinner sig, herr talman, kan jag inte se annat än att lagstiftningen har blivit så bristfällig, att om man skall kunna komma fram på lagstiftningsvägen, måste man göra ett nytt försök. Jag har därför ingen annan utväg, herr talman, än att yrka avslag på utskottets förslag.

Häri instämde herr *Ewerlöf*.

**Fröken Andersson:** Herr talman! Bara ett par ord! Jag skall inte närmare gå in på herr statsrådets resonemang. Men när det hänvisas till att man vill minska de illegala aborterna, måste man väl hålla i minnet, vad som sagts om att det inte är så mycket nytt — samma indikationer finnas redan. Men analyserar man saken, som jag gjorde förut, finner man, att resultatet faktiskt blir en väsentlig utvidgning. Antingen måste lagen tillämpas mycket snävt, och då komma de illegala aborterna icke att minskas nämnvärt, eller också kommer den att utnyttjas mycket generöst, och då kommer det att ske en uppluckring på detta område, såsom herr Linnér här har sagt och som Svenska läkarförbundet har understrukt.

Jag begärde emellertid ordet, herr talman, huvudsakligen för att säga några ord i anslutning till fru Alms uttalande. Nu lönar det sig inte mycket att diskutera. Hela uppfattningen i denna fråga bottnar i grunden i vilken livs-åskådning man har, och det är utomordentligt svårt att på några minuter diskutera sådana saker. Fru Alm var ju inte ens nöjd med den enligt mitt sätt att se mycket vida utformning som lagen här har fått. Hon hänvisade till vad landsorganisationen uttalat om att det var en inkompetensförklaring från samhällets sida, att vi skulle behöva lagstifta om aborter även av sociala skäl. Jag vill kraftigt understryka, att detta är en inkompetensförklaring, men att landsorganisationen och fru Alm och andra här verkligen skola nöja sig med att konstatera detta, när de själva ha i sin makt att ändra förhållandena, kan jag icke begripa.

Jag skall, herr talman, som jag sade, inte gå in vidare på detta. Jag vill bara anknyta till vad fru Alm nämnde om att kvinnan råder över sin egen kropp. Herr Linnér har på ett, jag skulle vilja säga gripande sätt deklarerat sin inställning till denna fråga. Jag vill blott understryka, att det rör



*Ang. ändring i den s. k. abortlagen m. m. (Forts.)*

sig om inte bara kvinnans kropp, utan också det växande liv, som befinner sig i kvinnans kropp. Vi kvinnor tala annars så gärna om att vi ha känsla för liv, vi vilja skydda liv. Jag bara frågar: hur kunna vi då samtidigt acceptera de resonemang som här ha förts?

Herr **Bergquist**: Herr talman! Efter det anförande, som justitieministern har hållit, har jag knappast anledning att för utskottets del gå närmare in på de synpunkter som fröken Andersson framfört. Jag vill bara för fröken Andersson framhålla, att utskottet i ganska stor utsträckning försökt att tillgodose de önskemål som uttalats i motionen.

Huvudsynpunkten i motionen har varit, att man bör undvika att på något sätt tillåta abort på rent social indikation. Utskottet har liksom justitieministern starkt strukit under, att utskottet icke anser att abort på enbart social indikation bör förekomma och att det nu föreslagna stadgandet innebär en rätt att abortera, icke på social grund, utan på en medicinsk-social indikation. I detta hänseende har alltså utskottet — även om vi ej ändrat lagtexten — givit sin anslutning till motionens syfte. Vad man från motionärernas sida — och som vi nyss hörde även från herr Linnér's sida — är ängslig för är, att den nya lagbestämmelsen här skall leda till att man liksom på en bakväg kommer in på de sociala indikationerna. Jag hyser inte de farhågor, som särskilt framhöllos av herr Linnér, utan jag är övertygad om att tillämpningen av denna lagstiftning kommer att ske efter de riktlinjer, som ha uppdragits av justitieministern och som nu också understrukits av första lagutskottet.

Det andra i motionen framförda önskemålet var ett yrkande om avslag på bestämmelsen om att abort skall kunna ske senare än efter den tjugonde veckan. Också i detta hänseende har första lagutskottet tillgodosett motionärernas synpunkt, även om det inte skett fullt på det sätt som motionärerna hade tänkt sig.

Jag skall alltså inte gå närmare in på de bestämmelser, som nu äro föreslagna i fråga om den ökade möjligheten till legala aborter. Jag vill endast med anledning av vad herr Linnér sade i denna fråga framhålla, att den risk, som inträder för kvinnan genom en abort — den är ju väl känd för alla som ha sysslat med denna sak — inte blir större genom att man ger möjlighet till en legal abort i stället för att, såsom nu sker, det blir en illegal abort. Tvärtom har man ju all anledning att räkna med att risken för kvinnan i detta fall skall bli mindre.

Den ändring av strafflagen, som första lagutskottet har föreslagit, fann herr Linnér överraskande och orimlig, om jag fattat hans ståndpunkt rätt. Herr Linnér konstruerade det så som om här skulle föreligga ett bestämt motsatsförhållande mellan det förslag som framlagts av justitieministern och det förslag som första lagutskottet har framlagt. Något sådant motsatsförhållande finns egentligen inte. Vi äro, om jag har fattat saken rätt, ense i huvudsak. Justitieministern hade i sitt ursprungliga förslag tagit upp bestämmelsen, att om det föreligger synnerligen mildrande omständigheter, må kvinnan frias från straff, och han hade uttalat, att med en sådan lagstiftning måste åklagaren ha rätt att underlåta att åtala, om han finner synnerligen mildrande omständigheter föreligga. Det skulle alltså ligga en prövningsrätt hos åklagaren. Nu ställde sig lagrådet något tveksamt till den lagtolkning, som justitieministern hade givit uttryck åt. Lagrådet framhöll, att man enligt gällande rättsprinciper knappast kan säga, att åklagaren har rätt att underlåta åtal i ett sådant fall, och för att möjliggöra, att åklagaren skulle kunna underlåta åtal, genomförde justitieministern enligt lagrådets förslag en ändring av bestämmelsen. Ändringen innebar, att kvinnan skall vara fri från straff, om omständigheterna äro synnerligen mildrande. Därmed skulle enligt både lagrådets och justitieminis-

*Ang. ändring i den s. k. abortlagen m. m. (Forts.)*  
terns uppfattning följa, att åklagare har inte bara rätt utan väl till och med skyldighet att underlåta att åtala, om han finner omständigheterna vara synnerligen mildrande.

Vad är det för ändring som första lagutskottet föreslår? Jo, vi införa direkt i lagen en bestämmelse, som säger, att åklagaren har en prövningrätt, och vi återgå i samband med detta till det ursprungliga förslaget, som justitieministern hade framlagt, nämligen att kvinnan må befrias från straff, om omständigheterna äro synnerligen mildrande. Jag kan inte finna något motsatsförhållande mellan justitieministerns ståndpunkt och första lagutskottets ståndpunkt i detta hänseende; i sak överensstämma dessa.

Anledningen till att vi gjort denna ändring och uttryckligen sagt ifrån, att åklagaren äger prövningrätt, är den, att vi fruktade inom första lagutskottet, att om man följde det kungl. förslaget, skulle det leda till att det anställdes en hel del åtal och resultatet av åtalerna blev, att domstolen förklarade: här skall straff icke ådömas. Man måste räkna med att åklagarna ha en mycket olika inställning i dessa frågor och att det säkerligen skulle bli en hel del åtal, utan något annat praktiskt resultat än att kvinnan släpats inför domstol och underkastats den chikan, som detta dock alltid medför. Vi tyckte därför, att det var bättre att uttryckligen säga ifrån att åklagaren har en prövningrätt här, och med hänsyn till angelägenheten av att förhållandena i hela landet inte bli olika ville vi lägga prövningen, inte hos underåklagarna — vilka uppgå till ungefär 600 — utan hos ett mera begränsat antal av åklagare. Vi lade prövningrätten hos landsfogdarna, men för att undvika ojämnheten med en sådan begränsning ville vi, att i sista hand justitiekanslern skulle pröva denna fråga och avgöra, om åtal skall komma till stånd.

Såvitt jag kan finna är detta inte något anmärkningsvärt. Det är alldeles självklart, att åklagarna inte få pröva precis hur de vilja. Åklagarna skola naturligtvis följa gällande lags bestämmelser, och det är alltså i de fall, då åklagarna finna synnerligen mildrande omständigheter föreligga, som de skola underlåta åtal.

Om man ser på hur förhållandena äro för närvarande, finner man, att det är ett stort antal kvinnor som åtalas för illegal abort. Men vad blir i allmänhet resultatet av åtalerna? Det blir en eller två månaders fängelse, villkorlig dom — i de allra flesta fall villkorlig dom utan övervakning. Under år 1942 — det är tyvärr det sista år, för vilket jag har någon statistik — åtalades här i landet 169 kvinnor för illegal abort. Av dessa 169 kvinnor fingo 165 villkorlig dom, och 4 stycken dömdes till straff, som de fingo avtjäna. Detta säger ju en hel del om hur domstolarna se på hela denna fråga och hur man faktiskt tillämpar den gällande lagstiftningen. Man måste ju fråga sig: är det någon mening att dra dessa 165 kvinnor inför domstol, att sätta i gång hela apparaten med förundersökning och allt som följer med, för att sedan konstatera, att domen blir en månads fängelse, villkorlig dom utan övervakning? Är det inte ur alla synpunkter mycket riktigare och mycket klokare, att man i sådana fall underlåter att anställa åtal? Och när man nu har lagt prövningen av åtalsfrågan hos våra mest kvalificerade åklagare, tror jag inte, att det är någon risk för att man skall komma in på några farliga vägar.

Jag vill till slut bara understryka, att denna fråga om rätt för åklagare att underlåta åtal inte är något så enastående i vår lagstiftning. Vi ha visserligen legalitetsprincipen, som innebär, att åklagaren i regel måste åtala, då han finner ett brott vara begånget, men vi ha under de senaste åren mjukat upp den. Vi genomförde för ett par år sedan en lagstiftning om rätt till åtalseftergift, då det gäller minderåriga, som gjort sig skyldiga till brottsliga gärningar, och för närvarande pågår en utredning om införande av åtalseftergiftsinstitutet även

*Ang. ändring i den s. k. abortlagen m. m. (Forts.)*

då det gäller fullmyndiga medborgare här i landet. Det nu framlagda förslaget är alltså inte någon enastående händelse, även om man här på grund av de alldeles särskilda omständigheter, som föreligga beträffande fosterfördrivningsbrotten, har gått lagstiftningen i övrigt något i förväg.

Jag tror inte, att vad som här har föreslagits är någon fara för vare sig rättsskipningen eller rättssäkerheten här i landet, utan att den väg, som första lagutskottet har anvisat och som i princip överensstämmer med det kungl. förslaget, är en väg, som man utan risk kan slå in på. Jag vill för min del, herr talman, yrka bifall till första lagutskottets förslag.

**Herr Linnér:** Herr talman! Med anledning av vad herr Bergquist yttrade om 14 kap. 26 § strafflagen vill jag göra några erinringar.

För det första vill jag framhålla, att herr Bergquists plädering egentligen gick ut på att kvinnans straffbarhet vid fosterfördrivning skulle upphåva. Detta står ju uttryckligen i strid med vad första lagutskottet självt har sagt, när utskottet framhåller, att även utskottet anser övervägande skäl tala för propositionens ståndpunkt, att fosterfördrivning alltjämt i princip skall vara kriminaliserad.

För det andra vill jag säga, att lagrådet i sitt yttrande angående denna paragraf bestämt avrätt från att man skall göra dessa fall straffria — i motsats till vad justitieministerns proposition sedan innehöll — och likaledes avrätt från att avgörandet av åtalshelfertig skulle överlämnas till åklagarens prövning.

För det tredje kommer åtalshelfertig — och det är mycket egendomligt, att herr Bergquist inte i någon mån har berört denna väsentliga punkt — att tillämpas icke endast i fall, där synnerligen mildrande omständigheter föreligga, utan i fråga om fosterfördrivning överhuvud taget. Utskottet har inte offrat ett ord på denna utomordentligt viktiga principiella utvidgning av åtalshelfertigen. Det är det som jag anser mig med skäl kunna beteckna såsom överraskande.

**Herr Bergquist:** Herr talman! Herr Linnér ansåg, att jag i tre olika hänseenden hade gjort mig skyldig till försummelse, då jag yttrade mig i denna fråga.

I första hand gjorde herr Linnér gällande, att jag pläderat för att fosterfördrivning överhuvud taget skulle vara straffri och att konsekvensen av vad jag sagt skulle vara, att man tar bort straffet för fosterfördrivning. Mitt resonemang låg inte på det planet. Jag framhöll, att straffrihet för detta brott bör ifrågakomma, då synnerligen mildrande omständigheter föreligga. Det är dessa fall, vilka otvivelaktigt äro mycket talrika, som jag anser att man bör undvika att dra inför domstol. I de fall, då det inte föreligger synnerligen mildrande omständigheter, har jag den uppfattning som första lagutskottet gett uttryck åt, nämligen att straffbarhet alltjämt bör föreligga.

Sedan framhöll herr Linnér, att jag underlåtit att påpeka, att lagrådet bestämt hade avstyrkt den väg, som första lagutskottet här förordar. Detta bör kanske kompletteras med en upplysning om på vilket skäl lagrådet har avstyrkt. Lagrådet säger nämligen: »Mot det senare alternativet kunna, såsom departementschefen framhållit, resas sådana betänkligheter, att ej heller denna lösning synes böra förordas.» Detta alternativ var just, att fråga om åtal skulle underställas justitiiekanslerns prövning, och det enda skäl departementschefen åberopat mot denna lösning var, att den enligt hans mening skulle medföra praktiska olägenheter. Vi ha i första lagutskottet funnit, att det säkerligen inte blir så många ärenden av detta slag, som komma att gå upp till justitiiekanslern, att de praktiska olägenheterna skulle ha någon betydelse. Därmed är

*Ang. ändring i den s. k. abortlagen m. m. (Forts.)*

enligt vår mening det skäl, som åberopats av departementschefen och lagrådet, eliminerat.

Slutligen framhöll herr Linnér, att utskottets förslag innebär att åklagaren överhuvud taget skall pröva, huruvida då fosterfördrivning har skett åtal skall komma till stånd eller inte. Men jag sade i mitt första anförande och jag vill ånyo understryka, att åklagaren inte har en fullkomligt fri prövningsrätt, utan måste taga hänsyn till den lagstiftning som kommer att genomföras, därest första lagutskottets förslag vinner riksdagens bifall. Det är alldeles självfallet, att åklagaren vid sin prövning måste följa lagen och alltså underlåta åtal i de fall, då det föreligger synnerligen mildrande omständigheter, men anbefalla åtal i övriga fall. Åklagaren får inte handla hur han vill i sådana fall — det får ingen svensk ämbetsman — utan han skall följa svensk lag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende på det under behandling varande utlåtandet yrkats 1:o) att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o) av fröken *Andersson*, att utskottets hemställan skulle bifallas med den ändring, att i 1 § av det med 1) betecknade lagförslaget punkten 2) uteslötes samt att därav föranledda ändringar vidtoges i lagförslaget i övrigt; ävensom 3:o) att utskottets hemställan skulle avslås.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Fröken *Andersson* begärde votering, i anledning varav och sedan till kontraposition därvid antagits avslag, uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad första lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 30, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

---

Herr statsrådet *Zetterberg* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 253, angående bidrag till kristidsnämndernas verksamhet; och

nr 254, angående anslag till åtgärder för främjande av tillverkningen av tegelrör.

---

*Om förnyad  
översyn av  
frågan om  
landsbygdens  
brandväsen.*

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 31, i anledning av väckta motioner om förnyad översyn av frågan om landsbygdens brandväsen.

Första lagutskottet hade till behandling förehåft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 221 i första kammaren av herr *Manner-skantz* m. fl. samt nr 352 i andra kammaren av herr *Thorell* m. fl. I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla, att frågan om landsbygdens brandväsen måtte tagas upp till förnyad översyn i syfte att åvägabringa en mindre betungande organisation samt att generellt uppskov med brandordningens antagande måtte ges åt alla landskommuner tills riksdagen fattat nytt beslut i frågan.

*Om förnyad översyn av frågan om landsbygdens brandväsen. (Forts.)*

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att förevarande motioner, I: 221 och II: 352, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

**Herr Mannerskantz:** Herr talman! Jag har väckt en motion vari hemställes, att frågan om landsbygdens brandväsen måtte upptagas till förnyad översyn.

Man bör givetvis även på landsbygden ha ett välordnat brandväsen och en därför lämpad brandordning, men jag kan inte komma ifrån att tillämpningen av den nya brandlagen åtminstone i vissa avseenden har skett alltför brådstörtat och byråkratiskt. Det har t. ex. inträffat, att kommuner ha blivit ålagda att ordna sitt brandväsen tillsammans med andra kommuner, trots att de inte ha velat ha ett dylikt samarbete. Det har vidare utarbetats ett förslag till normalbrandordning som kommunerna så gott som ha tvingats att antaga under hot om att de annars inte skulle få statsbidrag. Det skulle säkerligen inte minst för brandväsendets egen skull vara mycket lämpligt att göra vissa uppmjukningar i tillämpningen av brandlagen. Om kommunerna tvingas att vidtaga åtgärder, som inte äro direkt påkallade av nödvändigheten, uppfylla de givetvis sina förpliktelser på ett sämre sätt än om de själva ha mera att säga till om beträffande utformningen av detaljerna. I en del län ha brandinspektörerna även farit fram alltför autarkiskt och helt enkelt dekreterat olika åtgärder, varigenom kommunernas representanter blivit förargade och ett onödigt tillspetsat förhållande uppstått. Jag har tänkt mig, att riksdagen genom en skrivelse till Kungl. Maj:t skulle klargöra, att man bör gå fram med större känsla för kommunernas självbestämmanderätt och att man inte utan vidare på landsbygden kan tillämpa samma ordning som gäller för de stora städerna.

Jag anser också att man går för långt, då man vill att kommunerna skola åtaga sig att svara för sotning och brandsyn, vilket säkerligen kan ordnas på annat sätt. Kommunerna böra givetvis omhänderha brandväsendet i övrigt och även ha en viss tillsyn över brandsyn och sotning, men det är enligt min uppfattning oriktigt att direkt ålägga dem att svara för brandsyn och sotning.

Utskottet har icke velat tillstyrka motionens förslag om en översyn av landsbygdens brandväsen. Jag kan i viss mån förstå utskottets ståndpunkt, då vi så nyligen ha fått en ny brandlag. Men 1944 års brandlag tillkom under trycket av risken för krig och nödvändigheten att tillgodose luftskyddets krav. Då denna risk nu inte längre är så överhängande, böra vi kunna gå fram litet varsammare även på brandväsendets område.

Utskottet anför, att »normalbrandordningen givetvis icke oförändrad kan passa för alla fall, då förhållandena inom kommunerna äro mycket skiftande», varför avvikelser böra kunna göras från densamma. Utskottet har även gjort en del andra uttalanden, som säkerligen komma att visa sig vara nyttiga vid tillämpningen av brandlagen och brandstadgan. Med hänsyn härtill skall jag, herr talman, inte framställa något yrkande utan inskränker mig till att uttala den förhoppningen, att första lagutskottets påpekanden måtte iakttagas vid lagens tillämpning i praktiken, så att vi slippa ifrån de irritationsmoment som faktiskt förekomma på många håll i landet.

I detta anförande instämde herr *Löfvander*.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, bifölls vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt.

Vid förnyad föredragning av andra lagutskottets utlåtande nr 26, i anledning av väckta motioner angående ändrad lydelse av 10 § i förordningen om uttag-

ning under fredstid av vissa förnödenheter för krigsmaktens behov (uttagningsförfordning), bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

---

Föredrogos och bordlades Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner nr 248, 253 och 254.

---

Anmäldes och bordlades

statsutskottets utlåtanden:

nr 108, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1946/47 till stipendier åt lärjungar vid högre läroanstalter m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 109, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1946/47 till konstfackskolan;

nr 110, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1946/47 till avlöningar vid de allmänna läroverken m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 111, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående samarbete med Stockholms stad och Stockholms läns landsting för uppförande och drift av en medicinsk tuberkulosklinik och en thoraxkirurgisk klinik vid karolinska sjukhuset;

nr 112, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1946/47 till omkostnader för lagring m. m. av gengaskol genom Svenska gengasaktiebolaget;

nr 113, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1946/47 till tillverkning av syntetiskt gummi;

nr 114, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1946/47 till ämbetsbyggnad för väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och luftfartsstyrelsen;

nr 115, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående anslag till vissa byggnadsarbeten för länsstyrelserna m. m.;

nr 116, i anledning av väckt motion angående utredning om byggande av väg från Sädvaluspen till Graddis;

nr 117, i anledning av väckta motioner angående en omprövning av räntan å vissa ur statens pensionsfonder beviljade äldre lån; och

nr 118, i anledning av väckta motioner om utredning rörande behovet av vissa anslag, som beviljats under krigsåren men ännu icke tagits i anspråk;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 28, i anledning av väckta motioner om nedsättning av postportot för vissa bokförsändelser; och

nr 29, i anledning av väckta motioner om viss ändring i och en allmän översyn av förordningen angående bevillningsavgifter för särskilda förmåner och rättigheter; samt

jordbruksutskottets memorial och utlåtanden:

nr 32, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande i utskottets utlåtande nr 31 framlagt förslag rörande försäljning av Havstena nr 7 Grubbagården och Havstena nr 9 Storegården i Skövde stad;

nr 33, i anledning av väckta motioner om ändrad lydelse av 5 § 2 mom. lagen om rätt till jakt;

nr 34, i anledning av väckt motion angående översyn av bestämmelserna i lagen om rätt till jakt m. m.;

nr 35, i anledning av väckta motioner om införande av enhetliga ordningsföreskrifter vid slakterierna i samband med obligatoriskt köttbesiktningstvång;

nr 36, i anledning av väckt motion om utfärdande av en förordning därom att hästs ålder skall vara offentligt känd och angiven;

nr 37, i anledning av väckta motioner angående utredning om effektivisering och utvidgning av kontrollföreningsverksamheten;

nr 38, i anledning av väckta motioner om anslag till anordnande i lantbruksstyrelsens regi av försök med gödsling av salta fiskevatten;

nr 39, i anledning av väckta motioner om statsbidrag till Svenska fiskarens studieförbund;

nr 40, i anledning av väckt motion om ändrade bestämmelser rörande bidrag till byggnadsarbeten vid anstalter för lägre lantbruksundervisning;

nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till understöd åt elever vid lägre lantbruksundervisningsanstalter m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 42, i anledning av väckt motion om vissa ändringar i grunderna för statsbidrag till jordbrukets yrkesskolor; och

nr 43, i anledning av väckt motion om gottgörelse åt jordägare i Kumla m. fl. socknar för förluster, åsamkade av Sagåns översvämning år 1944.

---

Upplästes och lades till handlingarna följande till kammaren inkomna

*Protokoll, hållet vid sammanträde med herr talmannen i riksdagens första kammare och de kammarens ledamöter, som blivit utsedda att jämte herr talmannen tillsätta kammarens kanslipersonal och vaktbetjäning, den 4 maj 1946.*

På därom gjord ansökning beviljade herrar deputerade förste kanslisten hos kammaren E. Carlén tjänstledighet på grund av sjukdom, räknat från och med den 1 innevarande maj, tills vidare, så länge han av sjukdomen vore förhindrad att uppehålla sin befattning hos kammaren. För samma tid förordnades till vikarie för Carlén kanslisten hos kammaren T. Vide och till vikarie för denne postkontrollören W. Stenwall.

År och dag som ovan.

In fidem  
G. H. Berggren.

---

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 1.21 eftermiddagen.

In fidem  
G. H. Berggren.

---

## Tisdagen den 7 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 4 eftermiddagen.

---

Herr **talmannen** yttrade: Meddelande har ingått att ledamoten av denna kammare Anton Eklund, Skultuna, avlidit. Som representant för Södermanlands och Västmanlands län bevistade han i år sin 27:e riksdag. En långvarig och hedrande gärning i det allmännas tjänst har avslutats, och vi mista här i kammaren en god och gedigen kamrat, som jag tror tillvunnit sig allas vänskap och sympati. Högt värderat var hans arbete här i riksdagen, präglad av lång, gedigen erfarenhet, som av honom utnyttjades med samvetsgrannhet och sunt omdöme. Vi tacka honom för medborgerlig pliktuppfyllelse och lysa frid över hans minne.

Detta anförande åhördes av kammarens ledamöter stående.

---

Vidare anförde herr **talmannen**: Jag får för kammaren tillkännagiva, att jag enligt kammarens uppdrag framfört kammarens lyckönskan i anledning av Hertigens av Jämtland födelse till Hans Maj:t Konungen, Deras Kungl. Högheter Kronprinsen och Kronprinsessan och Hertigparet av Västerbotten samt att Hans Maj:t Konungen och Deras Kungl. Högheter anmodat mig att för kammaren uttrycka deras tacksamhet härför.

Jämväl detta anförande åhördes av kammarens ledamöter stående.

---

Herr statsrådet *Danielson* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 247, angående vidtagande av vissa åtgärder inom sinnessjukvårdsorganisationen;

nr 251, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 6 och 9 §§ lagen den 17 juni 1916 (nr 235) om försäkring för olycksfall i arbete, m. m.;

nr 256, angående statliga åtgärder för tryggnad av vedförsörjningen m. m.;

nr 257, angående pensionsreglering för vissa befattningshavare vid skogs-vårdsstyrelserna;

nr 258, angående ytterligare medel för budgetåret 1945/46 för kommittéer och utredningar genom sakkunniga under femte huvudtiteln;

nr 259, med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 30 december 1939 (nr 934) om tjänsteplikt; samt

nr 260, med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 30 juni 1943 (nr 444) om tillståndsvång för byggnadsarbete.

---

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 11, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1946/47 under elfte huvudtiteln, avseende anslagen inom folkhushållningsdepartementets verksamhetsområde.

---



Anmälades och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 202, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående utsträckt tillämpning av lagen den 4 juni 1943 (nr 274) om förlängd giltighetstid för ränte- och utdelningskuponger, m. m.; och

nr 203, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 17 juni 1938 (nr 318) om avbrytande av havandeskap, m. m., dels och i ämnet väckta motioner.

---

Efter föredragning av ett från andra kammaren ankommet protokollsutdrag, nr 344, med delgivning av nämnda kammares beslut över dess första tillfälliga utskotts utlåtande nr 11, i anledning av väckt motion om utredning av frågan angående modernisering, större spridning och eventuellt förbilligande av de statliga publikationerna, beslöt första kammaren hänvisa detta ärende till sitt första tillfälliga utskott.

---

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts proposition nr 248, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 5 § 2 mom. lagen den 18 juni 1937 (nr 382) om barnbidrag, m. m., hänvisades denna proposition, såvitt angick vissa anslag under femte huvudtiteln, till statsutskottet samt i övrigt till behandling av lagutskott.

---

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner: nr 253, angående bidrag till kristidsnämndernas verksamhet; och nr 254, angående anslag till åtgärder för främjande av tillverkningen av tegelrör.

---

Föredrogs och bordlades ånyo statsutskottets utlåtanden nr 108—118, bevillningsutskottets betänkanden nr 28 och 29 samt jordbruksutskottets memorial nr 32 och utlåtanden nr 33—43.

---

På framställning av herr talmannen beslöts att statsutskottets utlåtande nr 118 skulle sättas sist på föredragningslistan för morgondagens sammanträde.

---

Föredrogs och bordlades Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner nr 247, 251 och 256—260.

---

Avgåvos och bordlades nedannämnda motioner:

nr 335, av herr *Bergh, Ragnar*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1946/47 till folkskoleseminarierna m. m.; och nr 336, av herr *Wahlund* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1946/47 till folkskoleseminarierna m. m.

---

Anmäldes och bordlades bevillningsutskottets memorial nr 30, angående remitterande till annat utskott av en till bevillningsutskottet hänvisad motion om avskaffande av den allmänna omsättningsskatten.

---

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.08 eftermiddagen.

In fidem  
*G. H. Berggren.*

---